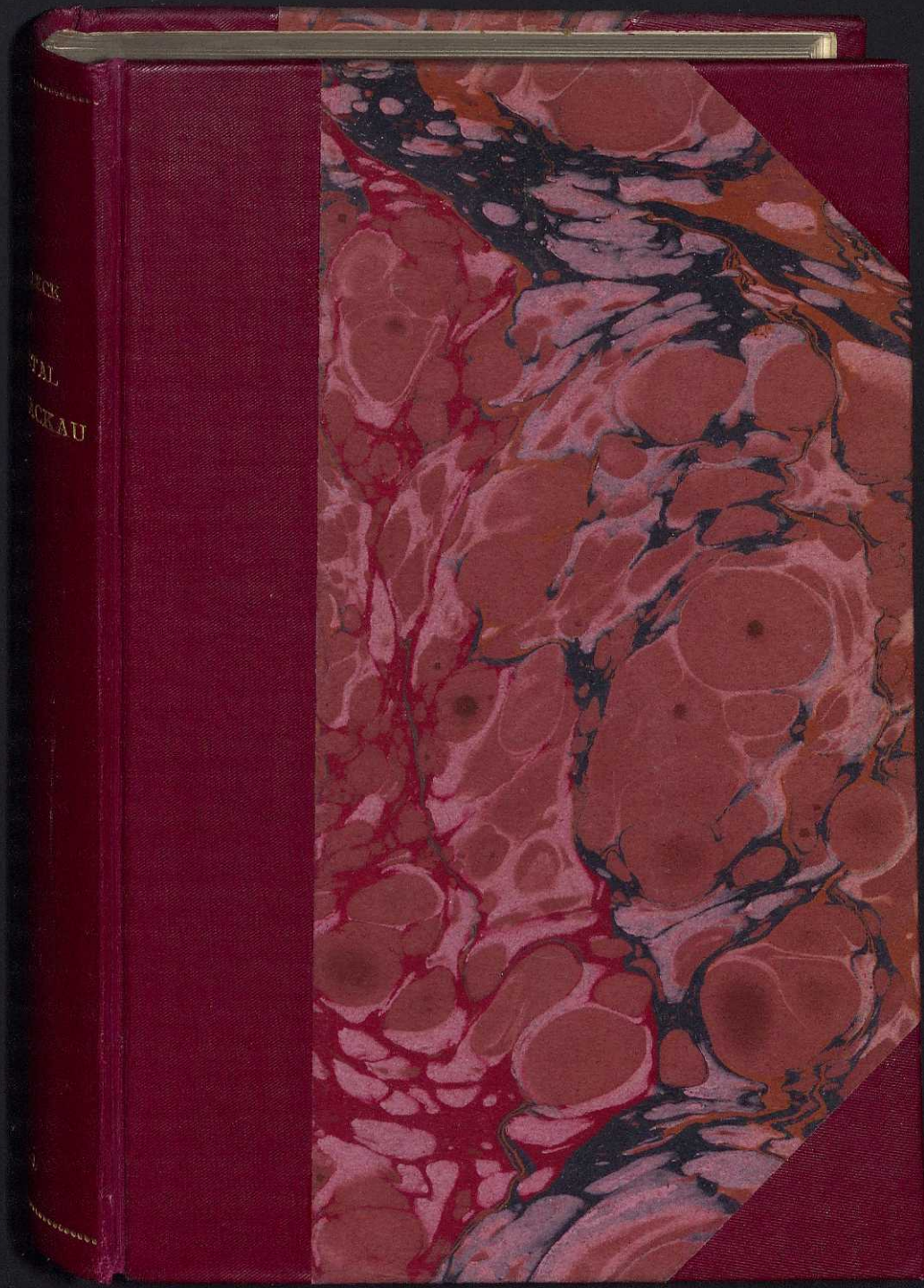

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

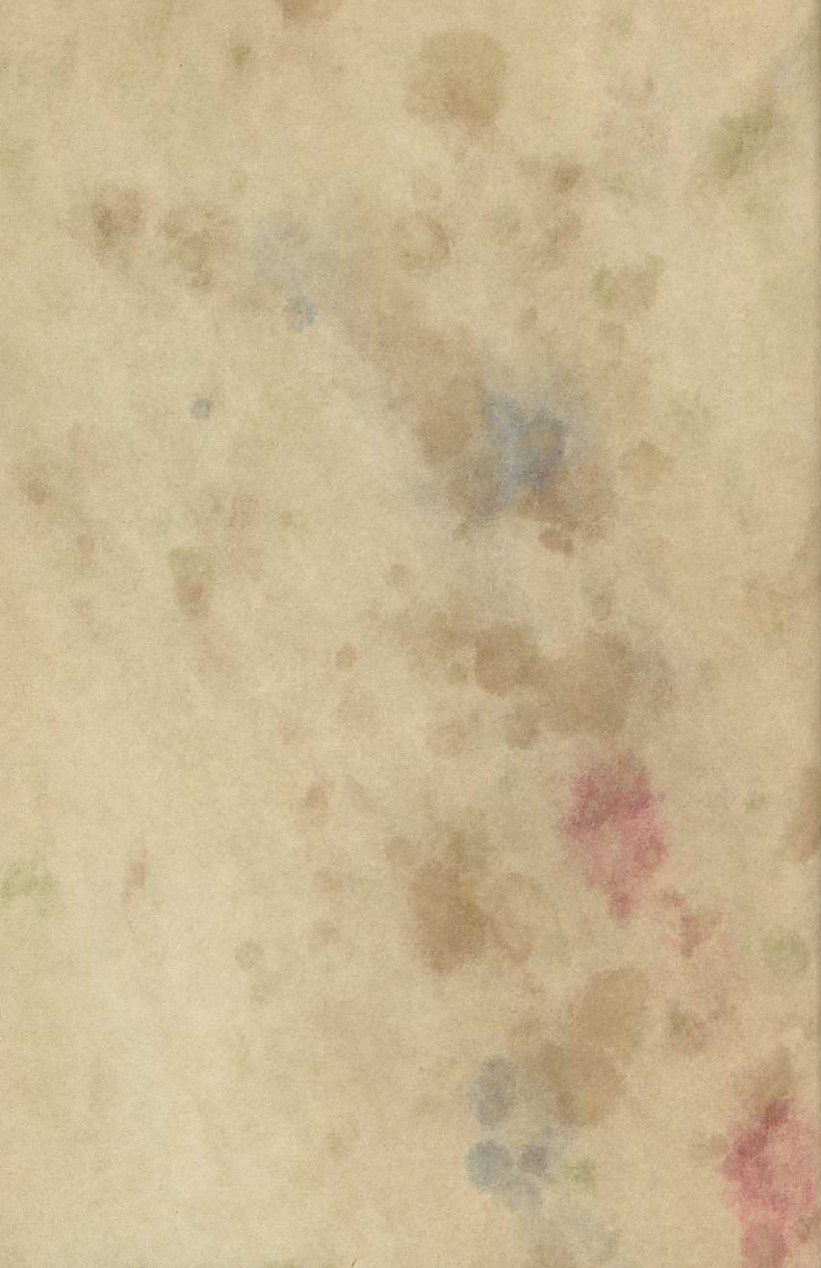

PICK
TAL
CKAU

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

757
MIKAEL LYBECK

SAMTAL MED LACKAU

UNDER HANS LEVNADS SISTA HALVÅR

*

Efterlämnade anteckningar

av

Klas Uggelberg

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

BARON SAMUEL CORNELIUS LACKAU.

Efter en skiss av Filip Grejus.

MIKAEL LYBECK

SAMTAL MED LACKAU

UNDER HANS LEVNADS SISTA HALVÅR

*

Efterlämnade anteckningar

av

Klas Uggeberg

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

All rätt förbehålles författaren.

Copyright. Söderström & C:o Förlagsaktiebolag. 1925.

SAMTAL MED LACKAU

I EN UNG FRÖKENS MINNESALBUM:

Jag är född genealog och en van forskare, en ande, som med förkärlek grubblar. Att tillskrifva det sig sjelf kan måhända synas pöbeln narraktigt, kära Sophie, men den narraktigheten är min. Huru många kunna säga det?

Lackau.

Förunderligt att tänka sig! Jag fattar pennan . . . icke för att skriva ett affärsbrev, exempelvis en order om superfosfat och kali eller Mc Cormick-traktor, icke heller för att med mitt borgerligt enkla namn Klas Uggelberg kvittera en mjölkräkning. Ånej, nu gäller det annat och mera. Ett Äreminne.

Under min vän Lackaus, baron Samuel Cornelius Lackaus sista levnadstid, det sista halvåret, tecknade jag noggrant upp nästan allt vad av outrannsaktligt djup han i min

närvaro yttrade . . . och vad allt yttrade han icke! . . . desslikes en mängd uttalanden av honom till Majken, min dotter. Det är på ett så autentiskt och oskattbart material jag stöder mig när jag nu fattar pennan i en stor ingivelses tjänst, förvisso ett vågsamt tilltag av en olitterär man, en lantjunkare. Men jag tvekar icke, jag har gjort det alltför, alltför länge.

I en år 1916 utkommen bok skildras baron Lackaus utseende rentav närgånget sålunda: »Magen föreföll att vara det mest framstående hos honom, därefter örnäsans; hakan obetydlig, nästan ingen. Stela, inflammationerade ögon, hög färg på kinderna, vitt hår, vita mustascher, vit väst — att han förivrat sig och följaktligen hade andtäppa var det första intrycket.»

Detta är ju delvis riktigt men saknar eftersats och stannar därför vid ytan. Under

denna dolde sig . . . ack vilken läsare förmår väl ana att under denna dolde sig en kanske barnslig men upphöjd själ, överrik på säregen fattningsgåva och förbluffande sentenser? Djärva tankesträng. Vad jag i samtalen med honom, studentkamraten, icke sällan tillät mig att skämtsamt inflicka var en eller annan gång möjligen på sin plats; i skrift måste sådant bannlysas, i skrift måste jag söka att bevara ett allvar som åtminstone i någon mån motsvarar den härligt friherrliga värdighet och den . . . ja huru finna ordet? . . . meditativa charm min oförgätlige vän så ofta och ibland så omedvetet kunde utveckla.

Här bör strax sägas ifrån: baron Samuel Cornelius Lackaus haka var *kraftig* och *nobel*. Och under sitt sista levnadsår förivrade sig baron Samuel Cornelius Lackau endast när han var moraliskt uppskakad.

Då rörde sig ögongloberna, det är sant. Ansiktets rosafärg hade märkbart avtagit, det är också sant, och en viss mildhet, vis mildhet gav hans drag detta uttryck av överlägsen ro som småningom blev dem eget och mig helt kärt. Även andtäppan hade avtagit. Doktor Bilsteen, vår kommunalläkare, ansåg sig veta varpå lindringen berodde, säkert därför att han i en stund av tillfällig »inremedicinsk klarsyn» ordinerat några piller.

*

Det var en åskdiger julisöndag år 1913 baron Lackaus vita tvåvåningsvilla brann ned till grunden. Käre läsare, behöver det väl särskilt framhållas att han bar slaget som en man? . . . nej det behöver icke framhållas. När jag kom körande till brandstället och fann honom sotig och barhuvad och med sönderrivna benkläder sade han endast:

»Klas Uggelberg — beklaga mig intel Historien lär oss att mänskan av ingen så grovt missförstås som av medmänskan. Mina anteckningar, strölankar i livets och Hävdernas marginal, min forskargärnings sannaste Eftermäle, jämte papper av mer personligt intim och deskriptiv art . . . alltsamman har gått förlorat. Brunnit upp. Kan du fatta det?» Han smålog vemodigt men han smålog. »Minns du det vackra svartpolerade skåpet, Klas? Va?»

Om jag mindes!

Just i det ögonblicket fick jag ingivelsen, den stora ingivelsen — ack att jag fått den tidigare! Står någonting ännu att rädda, tänkte jag, så hör och skall det räddas! Jag vill ge honom åter det förlorade, jag menar det där av personligt intim art, jag vill *skriva* om honom, det får offentliggöras efter min död, likgiltigt av vem, likgiltigt

vad man tror om mig. Och nu i skrivande stund tänker jag: det får bli ett slags fortsättning och svar på boken om »Hennerson», en protest mot yrkesförfattarens och andras vrångsyn.

Sådant var mitt beslut. Sedan dess . . . ja sedan den märkliga julisöndagen ha snart nio år förflutit, nio skickensediga år, vid min ålder en hel evighet, för oss alla en brant stigning ur världskrigets avgrund via frihetskrig till hög riksdagsvisdom — och först nu fattar jag pennan. Det är i senaste laget, troligen för sent, jag är själv medveten därom. Desslikes om min bristande förmåga. Redan vid sovringen av materialet har jag alltsomoftast varit tveksam, ett bryderi som utan tvivel förtjänar att kallas »embarras de richesse».

*

Innan vi lade oss, natten efter eldsvådan, tog jag mod till mig och delgav Lackau beslutet. Med några få och enkla ord. Han var min gäst, tillfället tycktes gynnsamt, vi hade sökt en smula vederkvickelse, då om nånsin berättigad, vi hade tömt en liten bägare för än ett, än ett annat, det vimlade av gamla minnen, dagens olycka ville vi glömma. Flaskan stod på bordet emellan oss.

Tänk, han blev likasom orolig och rädd i ansiktet, såg åt sidan, gick bort och ställde sig vid ett av fönstren. Hållningen behärskad och vacker, emellertid kunde jag gissa mig till hans sinnesrörelse och ville därför avvärja all diskussion genom att säga godnatt och önska honom det goda samvetets sömn, då om nånsin berättigad. Jag gjorde det med få och enkla ord.

Läsare, vad tror du? Jo i dörren hejdades

jag av några ännu färre och kanske ännu enklare, han överbjöd mig alltid men så skonsamt att våra vänner sällan märkte det. Han sade:

»Klas Uggelberg, dröj lite, du förstår nog vem jag genast . . . helt naturligt måste tänka på?»

Mitt svar ingav visst tvivel, starka tvivel, eftersom han med en lätt förebråelse i rösten tillade:

»Eckermann, Klas Uggelberg — Johann Peter Eckermann.»

Naturligtvis. Var hade jag mina tankar!

*

Vårt lilla morgonsamtal — dagen efter — avlopp lyckligt men icke alldeles utan misstämningstillbud. Jag frågade:

»Hur har du sovit, Lackau? Bra, hoppas jag?»

»Så där.»

»Är inte det för lite sagt?»

»Nej. Jag vaknade klockan åtta och kunde omöjligt somna in på nytt. Det kändes så underligt. Dina ord i går aftse hade gjort sin verkan, oroat mig på sätt och vis.»

»Gamle vän, vad säger du! Verkan... vilken då?»

»Den är svår att analysera. Först en... rätt angenäm, sen en annan, en av mycket tvivelaktigt slag. Du förstår: var gång jag hädanefter uttalar mig... jah... det krävs ju liksom dröjsmål innan jag yttrar något, tid och andrum att tänka... och då har man behov att gå avsides ett ögonblick, jag menar att det kan bli en... broms, förstår du, och jag har aldrig tyckt om bromsar. Jag irriteras. Infallet mister sin fart, sin slagkraft — ja allt ämnar du väl inte teckna dig till minnes?»

Nu kom bud om att kaffet var serverat. Respektfullt tog jag Lackau under armen —

»Fuska för all del inte bort personlighetsbelätet inom dig, gamle vän! . . . med skräphänsyn som vi andra gör det, mycket av unikt värde går i så fall förlorat. Och det kan vara nog med förluster.»

»Talar du allvar, Klas?»

»Javisst.»

»Hm. Att vederfaras rättvisa är högst sällsynt, jag har ibland haft ett vagt intryck av att du anser mig för lite . . . nåja. Att du ibland något ogenerat och . . .»

»— där ser du, Samuel Cornelius, där ser du! . . . ja med den bevisföringen brukar du dräpa mig definitivt när jag legat kullslagen och försvarslös redan länge. Men sök nu att glömma mina gårdagsord.»

Han tvärstannade.

»Klas, du ämnar väl inte rygga löftet?
Ändra ditt beslut?»

»Nej på inga villkor.»

»Stå fast vid det! Och du har en ganska verserad penna, kanske en smula . . . i någon mån prosaisk. Eller grunt doppad. Dina ofta särdeles retsamma handskrivelser och brev ge skäl för omdömet, vare det oss emellan sagt till ditt eget bästa.»

Vi hade tagit plats vid kaffebordet, Majken räckte honom gräddsnäckan, han nickade åt henne helt flyktigt.

»Men för resten . . . jah . . . på min nuvarande ståndpunkt har jag egentligen ingen klar och bestämd åsikt om mina tidigare åsikter, det är ju naturligt, dagarna gå så fort. Glömskan hos en gubbe är det emellertid inte, ånej. Det är mycket, mycket mer. Eller tillåter ni att jag högt uttalar . . . öppet tar er orden ur munnen dem ni tänkte säga:

en högre nivå? En högst . . . en möjligtvis betydande nivå. Och hos mig är intellektet ännu så rörligt. Bara på en enda och naiv liten böjelse märker jag att ålderdomen vidrört en sträng i min . . . i mitt . . . själsliv. Själsinstrument. Majken lilla» — här log han skälmaktigt — »jag läser böcker om kärlekskval, Majken, diktade berättelser om kärlekens påhitt och mödor, jo jag gör det sen ett par år tillbaka, både romaner och teaterstycken och sådant, smittspridarn är din pappa, han som slukar en billig fransk eller engelsk volym var natt! Utan naturligt urval. Och tack vare den lekyren för han pennan med en viss färdighet, kärnhjärtandes, en lättförvärvad schvung, jag formar satserna tyngre, pompösare, men gäller det att föra en diskussion, ett fördjupat samtal . . . jah . . . förlåt, då törs jag ännu ta upp tävlan med vemhelst det vara må. I syn-

nerhet om jag utmanas. Ja vad tror du, Klas Uggelberg?»

Majken klappade smeksamt hans knubbiga hand medan hennes fader genmälde:

»Samuel Cornelius, jag tror att du igen är fullt på höjden av dig själv och således en källa till stor och oskrymtad glädje för dina gamla vänner.»

»Där ser du!» . . . sade han stilla.

*

Efter frukosten skrev han brev — till dottern vill jag minnas, min guddotter friherrinnan Dagmar Lewenhult, hon vistades den tiden merendels i Frankrike, alltid på annan ort än mannen fastän icke lagligt skild. Ja jag skriver ogenerat ned mina hågkomster.

Lackau skrev brev. En stund senare gick han ut i trädgården, försiktigt och

långsamt, risken att gå vilse måste anses förhållandevis ringa men den löpte han. Själv stod jag på övre våningens balkong och kunde därifrån följa honom med blicken.

Framför en blomsterrabatt blev han djupt fundersam. Petade lite i mullen med sin käpp. Lyfte huvudet och fick syn på vinbärsbuskarna men de väckte endast ett kortvarigt intresse, armrörelsen när han slängde bort en halvmogen klase vittnade otvetydigt om att tankarna ingalunda hängt sig fast vid de skrangliga grenar där bären hängt. Sedan satte han sig på en grönmålad soffa som tycktes honom ditställd för att motsvara sin snickares avsikt med den — det erkände han senare — dessutom stor nog och stark att icke böra tillåtas mitt på dagen stå ledig till rakt ingen nytta. Där satte han sig.

Och nu, käre läsare, nu såg jag huru omöjligt det blev honom att längre bära hjärtats tunga bedrövelse, osedd av mänskliga ögon som han trodde sig vara. Jag såg huru tårarna började droppa, en efter en, munnen sköt han ut och andades snörvlande genom näsan, rynkig i ansiktet — tills äntligen näsduken kom fram och kraftiga hornstötter förkunnade att själsstriden var i full gång. Stackars min vän, tänkte jag, du begråter förlusten av de andliga värden du hela ditt liv så samvetsgrant skåplagt, ökande dem med skolat förstånd och mera än ömsint iver. Ensam och övergiven har du känt dig vid tanken på ditt nedbrunna hus . . . men tegat, stolt och behärskad i andras närvaro, ingen har märkt något, vänligt har du smålett och nickat till svar på våra frågor. Och kanske tvivlar du nu på att jag, Klas Uggelberg, är rätte mannen

att skänka dig tröst, en fattig liten ersättning? Jag tvivlar ju själv.

Han satt med armarna korslagda över bröstet, ögonen slutna. En ovetande främling hade kunnat tro att han somnat. Solskenet gav glans åt knapparna i hans vita väst.

Då fick jag en ny ingivelse, n:r 2, tog därför åter mod till mig och sprang nedför trapporna. »Lackau» — skrek jag — »Samuel Cornelius, gamle gosse!» Och så brusade jag ut med förslaget att han skulle slå sig ned på Myrans, min lantegendom heter Myrans. Till bostad erbjöd jag honom en nätt liten trädgårdsbyggnad, varm även om vintern och välbelägen. »Titta dit!» . . . skrek jag och pekade — »där får du bo. I åldriga ekars skugga. Två rum och kök, Lackau, tambur och vindskammare, sol från söder. Och jag! . . . jag får den lyckan att höra dig . . . höra dig vareviga dag Gud ger.»

Våldsamt kände jag hjärtat bulta i väntan på svaret. Fanns det hopp? — Ack han gick min önskan till mötes med den rörande tjänstvillighet som gör hans minne så dyrbart för mig! . . . och som aldrig uteslöt grandezza av Hög Rang.

»Men hyra fordrar jag att få betala, Uggelberg, fullt anständig hyra, fullt anständig, jag är inte barskrapad», det gjorde han mig strax uppmärksam på för att jag icke i hans handlingssätt skulle spåra någonting stridande mot vare sig god ton eller oskrivna Vänskapslagars rätta efterlevnad. Till yttermera visso gjorde han en djupt symbolisk gest mot sitt tresorfack i huvudstadens förnämsta bank — ungefär på två mils avstånd — en gest som icke förlorade i vederhäftighet därför att väderstrecket var oriktigt.

Vi tryckte varandras händer. Tigande.

Stundens betydelse var så uppenbar och stor att den tvang oss till tystnad.

*

Ja och så anlände han då en vacker dag med sin galonerade betjänt; möbler och övriga bohagsting som räddats undan lågorna hade anlänt tidigare. Vad som ännu fattades i inredningen — och följaktligen tycktes honom vara det allra outhärligaste — skulle jag och betjänten anskaffa, det föreslog han redan under färden från järnvägsstationen, själv helt pigg igen och full av initiativ för vår räkning. Betjänten hette Filip Grejus och satt framför oss på kuskbocken.

Ett stycke från inkörsporten och det lilla parkområdet rinner en smal å, kantad med buskar. Jag ser av en anteckning, daterad den 17 juli, att just när vagnen passerade bron drog Lackau ett häftigare andetag

och ställde till mig en fråga, i mitt tycke ganska enkel bara man kan låta bli att ta den filosofiskt:

»Fås där kräftor?»

Jag nickade.

Han lyfte huvudet och sväljde meditativt ett par gånger.

»Klas Uggelberg» — utbrast han — »har du aldrig studsat vid det egendomliga . . . det att kräftorna, anblicken av nykokta kräftor . . . på samma vis som Konsten, fastän annorlunda, hos kännaren framkallar en djupgående sinnesrörelse, ja väcker . . . lustkänsla . . . när deras innersta väsen realiserar sig, det vill säga blir oss tillgängligt? Alldeles som Konsten. Eller har du råkat förbise det, Klas? Eller varför småler du? Föreställ dig en väl oljemålad tavla till exempel, en stämningsbild: höstmörkret har fallit på men man urskiljer en mossig

gammal kvarn, en plikttrogen mjölnare, en liten-liten sjö, eldsken från den Husliga Härden, månen silvervit utanför. Vilken mästerlig kontrast, det sista! . . . man veknar, man blir rörd, ögonen tåras — ser du inte tavlan tydligt för dig? Ta så kräftorna, var så god! Vid åsynen av dem, läckert upplagda, under ett lätt flor av dill . . . och för all del lagom saltade! . . . inte sant, Klas: då vattnas det oss i ett annat organ? Va?»

Jag böjde på huvudet, han gav sig icke tid att invänta kraftigare understöd utan fortfor: »Klas, var ärlig, se fatet för dig, alla detaljer! . . . det är värt vår oförställda beundran. Bjärt kontrasterar dillens älskliga grönska mot skalens blodfärg . . . eller ge akt på hur stjärten är blygt hoprullad, bålpansalet skönt format, och klorna sen! . . . medan köttets och safternas samdoft stegrar det första intrycket ända till . . . *lust* . . .

så starkt att vi känner en pockande emotion någonstans under bröstet, rent fysiskt, en reflexretning i trakten av . . . nåja. Filip är en mästare också i Kokkonsten.» Och efter en paus: »De andra Konsterna ha just ingen vällukt att tala om. Näsan förblir likgiltig.»

»Samuel Cornelius» — svarade jag lågmält och såg ut över landskapet och såg att det var leende — »tro mig, nu som alltid studsar jag vid nästan varje åskådning du förfäktar, utan tvivel ett bevis på efterblivenhet.»

Vänligt och lugnande slog han ifrån sig med handen och småskrattade — »Bara i Syntesen, Klas, just den är min styrka.»

Filip Grejus satt bredvid kusken, det nämnde jag. Filip Grejus var Lackaus allt i allom sedan tre år tillbaka och hade på goda grunder vunnit sin husbondes synner-

liga ynnest och stora förtroende. Dessutom hade Filip Grejus artistiska anlag. Han ritade icke oävet med kriter, grep stundom även till oljefärgspenseln, jag har i hans vindsrum sett ett konstverk inom vars ram en silvermåne avbildats ovan en mossig gammal kvarn och en plikttrogen mjölnare.

*

Kort före sin död rådde mig Lackau att var dag skriva ett eller högst två avsnitt, längre eller kortare, och den råd lyder är vis. Och det ämnar jag ju vara. Han fann samtidigt anledning till följande betraktelse.

»Klas Uggelberg» — sade han — »låt oss se stort på en sådan liten regel, kanhända den ger tanken svikt, jag har alltid sett stort på vad livet och Hävderna blottat för skarpblicken. Särskilt i det till synes så lösliga tillägget: längre eller kortare, jag

upprepar orden, särskilt i dem har vi en passande utgångspunkt, ett språngbräde. Ja en Naturlag! Ja vad säger du till det? . . . småler förstås. Emellertid vågar jag det generella påståendet att i naturen, notabene om hon får sköta sig själv, nära nog intet är precis lika långt eller kort som . . . något annat, allt är högre eller lägre, grövre eller finare, överallt finner vi differens. Och däri ser den tänkande ett Lagbud. Men hur efterlever vi det? Jo du, Klas, du nivellerar så fort du bara kommer åt, det är jag säker på. Det har jag bevis på.»

Här ansåg jag en protest nödvändig, i synnerhet som jag icke fattade sammanhanget men av erfarenhet visste att en invändning kunde ge hans själ de raraste impulser. Jag invände således:

»Nej nej, Lackau, nu skenar din fantasi i väg med . . .»

»— prat!» . . . avbröt han mig. »Jag tar ett ringa exempel ur högen: låter du kanske inte trädgårdsmästarn klippa dina granhäckar, va? Där ser du! . . . ja du hinner ännu bli en riktig Prokrustes. Han var en prima nivellör som betjänade sig av ett enda slags måttstock . . . för alla han fick tag i på landsvägarna . . . men herrejess: att mäta en mänska och hennes krafter och uthållighet . . . med sängen! . . . det fann till och med Thesevs genant och slog därför ihjäl mannen.»

»Det lär oss Historien», sade jag.

»Ditt minne sviker dig inte — tyvärr finns det ingen Thesevs mer. Allt nivelleras nu — förtiden, också av uppfostringsanstalterna, vi urartar till jämlikhet, fy tusan! . . . snart blir du bror med din statare, Klas, snart bär den skyhöga furan bara av en slump sin krona. Detsamma illskränar pöbeln om

våra få Krönta Huvuden och vill partout klippa av dem. Skära dem . . . över sin luskam.» Och efter en paus, helt anspråkslöst: »Med vad var det vi började?»

Så lite behövdes det för att spänna Samuel Cornelius Lackaus tanke till flykt. Nedslaget alltid oberäkneligt, ofta förkrossande.

*

En afton när jag trädde in till honom, eller noggrannare: den 2 augusti, stod han bredbent mitt på golvmattan i det yttre rummet, en stor och blåröd turkisk matta, räddad tack vare Filip. Han vände sig om —

»Du kommer lägligt, Klas. Blicka dig omkring: den här matsalen är salong tillika och förvisso inte imponerande men jag nöjer mig — jag som på min lantegendom och i stadsvåningen hade plats för sexti personer vid festmiddagsbordet, du var gärna en av

dem. Men jag nöjer mig som sagt. Och eftersom min verksamhet numera inskränker sig till tankearbete så kan sängkammarn gott betraktas som arbetskabinett, kan den inte? För resten tänker jag skarpast i vilande ställning, då tror Filip ofta att jag sover. Vad säger du till det?»

Jag endast ryckte på axlarna, betjäntens misstag var alltför groteskt.

Lackau strök sig över pannan — »Du förstår, Klas, det ser bara så ut, hos mig slumrar hjärnan vaken, mitt intellekt är alltid så rörligt. Ja här har jag låtit omplacera möblerna — minns du det vackra svartpolerade skåpet, va?»

Om jag mindes!

Han suckade lätt, fortsatte sedan gladare:

»Vissheten om att det var blixten som antände villan är mig mycket behaglig. Det var ingen flinande slusk alltså, inget pue-

rilt skrämskott, ingen ansvarslös lek med tändstickor, nej en storstilad hemsökelse ovanefter! Blixten, Klas Uggeberg, blixten är ett atmosfäriskt ljusfenomen som uppkommer vid plötslig urladdning av molnens elektricitet, jag har läst det någonstans, en vetenskapsman har skrivit det. Sker urladdningen mellan jorden och molnlagret så plägar man säga att åskan slår ner. Och det gjorde hon faktiskt, Klas, vart skulle hon annars ha tagit vägen? ... jag hörde ju dundret. Och finner jag överensstämmelse mellan Vetenskapens rön och vad som försiggår i naturens sköte ... eller mullrar i Högre Regioner ... då känner jag mig lugn. Då är jag försonad.»

Härtill svarade jag intet — och han förstod min tystnad rätt, frånsåg fullt medvetet allt yttre, höll sig främst till inre motiv och värden, sin vana trogen.

»Men vad jag inte begriper, Klas, det är att prästerna och deras menigheter förse kyrktornen med åskledare. Vågar en kristen således tänka sig att den käre Guden skulle tulla på de byggnader där Hans godhet och huldrika sinnelag beprisas och besjunges? Det är ju . . . det är ju brist på sann förtröstan, gränsande till otro. Utom alla kostnader det åsamkar!»

»Samuel Cornelius, jag undrar . . . ja kanhända man någon gång råkat observera en viss liten . . . opålitlighet eller glömska hos . . . de Högre Regionerna? Eller vad vet jag!»

»Där sa du ett par ord, Klas!» . . . utbrast Lackau och nickade — »också det är en iakttagelse som stämmer med verkligheten, också det har säkert inträffat.»

*

Som vi alla veta var baron Lackau än-
ling sedan många år tillbaka; och vid den
tidpunkt jag talar om levde bara den ena
av döttrarna, Dagmar Lewenhult — ja det
har jag nämnt. Den andra däremot, Frida,
stackars unga Frida, hon som under bön
och åkallan gick och väntade på sin him-
melske brudgums tillkommelse och väntade
förgäves, hon hade stilla avsomnat i faderns
armar, viss om att han sagt »herrejess-jo»
och »amen» och nickat dessutom. Det vill
säga lovat uppfylla hennes sista önskan.
Tyvärr framviskades denna så sakta att
han, Samuel Cornelius, alls icke fick klart
för sig vari löftet egentligen bestod — ehuru
han andlös böjde och töjde på halsen för
att vända högra örat till, han hörde bättre
på det högra örat. Efteråt blev hans ställ-
ning ännu skevare förstås, ibland halvt
förtvivlad de närmaste veckorna, och bry-

deriet hade kanske kunnat undvikas om han hört lika bra på båda öronen.

Men först långt, långt senare erfor jag vad han själv tänkt sig som troligast. Han utlade det så här:

»Jag tappade alldeles koncepterna, Uggelberg. Och är fortfarande tvehågsen. Fridas lära föreföll mig ofta så enkel... fastän jag inte är specialist på området... hon avgav från morgon till kväll de livligaste vittnesmål om sin lycka i Gud, det är nämligen människans plikt att vara lycklig, sa hon. Var lycklig... och du är det, sa hon. Se där hela hennes förkunnelse! Och nu kan jag omöjligt tro annat än att hon bad mig vara lycklig under återstoden av mitt liv, det ska jag således bjuda till med efter bästa förmåga, ingenting får avhålla mig, det är ju en samvetssak. Stackars lilla Frida! Men du måste ge ditt bistånd,

Klas . . . då och då åtminstone . . . du brukar hitta på hjälpmedel, har du något att föreslå? En eldsvåda som min betraktas av de flesta människor genom tårar . . . som en faslig olycka . . . jag såg stort på den. Inte sant? Bar förlusterna utan klagan, gjorde jag inte det? Rentav växte i kapp med dem, gjorde jag inte det?» Hans kinder och röst skälvde.

Käre läsare, jag inskred naturligtvis —

»Ja och nu är du här hos mig gudskelov! Räddad undan lågorna. Men en hel hop av dem liksom pyr i ditt inre det oaktat . . .»

»— ibland, Uggelberg, ibland . . .»

Då fick jag en onumrerad liten ingivelse:

»Stopp, vad är klockan? . . . snart sju . . . jag anser en resolut eftersläckning vara det bästa vi kan ta oss till.»

Försöksvis vätte han läpparna med tungan.

»Du menar en god gammaldags aftondryck? Nej nej, Klas, bara en gång i månaden var det sagt, tänk om Fridas önskan gällde bruket av . . . allt sådant? Eller nej inte det heller, alkoholspörsmålet är ju en sakramentskad historia, magsjukt gnäll, härsklystna gnatares krav på att få bestämma hur ens lever ska se ut, trakasseriet retar och gör en helt olycklig . . .»

»— ja men just då bidrar en smula *missbruk* alldeles märkvärdigt till en smula lycka . . . i olyckan. Muntrar gubbarna . . . när det lider mot kvällen. Medger du inte att det är fallet, Samuel Cornelius?»

»Jo . . . åjo . . . ja där sa du ett par träffande ord, det är en iakttagelse som kommer Sanningen förbaskat nära. Och vidhåller du din åsikt bestämt så . . . anser jag mig inte ha rätt att envisas, det vore taktlöst handlat, hellre ger jag då efter.»

Följaktligen satte vi oss vid bordet på terrassen och gladdes tillsammans över aftonens skönhet, vänskapsbandets sedan ungdomen beprövade styrka, aftondryckens just avprovade styrka. Och säkert gav Lackau utsökt form åt både många och förvånansvärda sentenser . . . dem jag emellertid varken strax upptecknade eller morgonen därpå var i stånd att minnas. Det gör mig ont, gör mig mycket ont.

Däremot påstod min hustru att det ingenting gjorde. Alma har alltid en så nykter blick på högre materier. Och största delen av samtalet hade hon hört — »Jag kunde inte undgå det, ni var så högljudda», påstod hon. Ack huru djuptänkt skulle icke Samuel Cornelius ha svarat hennel . . . med en analys av begreppet: ingenting. Hävdad ingentingens betydelse för det stora hela.

*

Det jag nu berättar er stöder sig på min dotters redogörelse.

Arrendatorn på Glo, Bruno Renfana, sökte mig en eftermiddag men jag var icke hemma. Då gick han gladeligen in till Lackau. Och naturligtvis var det brist på förutseende av Majken att just då sitta och läsa högt för farbror Lackau ur Tyska Ordens Historia.

Arrendatorn på Glo har sökt grundare och mindre spegelklara källor när han velat stilla sin kunskapstörst, han kallar sig framstegsman och stode antagligen gärna en kort stund på barrikader om där icke kulregnade så förskräckligt. Emellertid — attityden skulle missklä honom. Han är kutryggig bland annat. Och rik. Och i grunden en beskedlig karl, småhumoristisk — men hans later ha inget syskontycke med Lackaus, det måste medges.

Betjanten anmälde:

»Bruno Renfana, arrendator.»

»Vem fan är det, Filip?»

Arrendatorn svarade själv efter att ha nickat igenkännande åt min dotter och tagit plats i soffan —

»För resten är jag också framstegsman. Jag har att överlägga med Uggelberg . . . om en rågång . . . och man kan ju lika så gott vänta här som annstans.»

Paus.

»Kan man eventuellt uppträda hyfsat, herr Renfana?»

»Säkert. Bara herrn riktigt noga ger akt på sig.»

»För resten är jag också Baron, herr Renfana.»

Arrendatorn med ett leende: »Nåja ja ja. Om nu så ska vara . . . i vår upplysta tid.»

»Jo just så ska det vara, den upplys-

ningen ber jag att få lämna till allvarsam
begrundan.»

Paus.

Arrendatorn med ett leende: »Blev man
arg för så lite? Kanske får det lov att vara
en papyross?»

»Här röker man inte!»

»Jasså. Kanske bara äter och sover?»

Lackaus ögonglober rörde sig -- sin fatt-
ning bibehöll han fullständigt, ett eklatant
vittnesbörd om vilka inre segrar han genom
självtukt blivit i stånd att vinna.

»Jag har åtnjutit en vårdad uppfostran,
herr Renfana, jag bröstar mig inte över
framstegsmanlighet men har Adelns omed-
vetna takt i blodet... och den visar jag
fördomsfritt mot envar som söker vila eller
skydd i mitt hus. Alltså: önskar ni något?»

Arrendatorn med ett leende: »Nåja...
helst tobak. Eftersom man frågar. Eller

vi sitter bara och väntar och är sams, Uggelberg kommer väl snart, troddes på kontoret.»

Paus.

Lackau vände sig till Majken —

»Kära barn, bry dig inte om avbrottet!

Vi fortsätter läsningen.»

Arrendatorn instämde: »Ja låt oss det, kanske blir det helt fjolligt. Som bokvetande plär vara.»

Igen vann Lackau en dyrköpt inre seger, att döma av blodsutgjutelsen i kinderna.

Majken läste:

»För att upptagas i Tyska Orden måste man tillhöra en riddarsläkt, eller åtminstone en sådan friboren ätt vars medlemmar kunde bli slagna till riddare. Obefläckad vandel utgjorde förnämsta villkoret. Varje ordensbroder lovade edligen att vårda och beskydda de sjuka och nödlidande, samt

avgav dessutom de tre löftena om kyskhet, lydnad och fattigdom. Personlig egendom fick ingen besitta.»

Arrendatorn: »Man kan således kalla dem för kommunister. Korteligen sagt.»

Lackau grep sig om pannan —

»Är ni alldeles från vettet, herr Renfana, skulle en kommunist kunna bli slagen till Riddare tror ni? Nej pass! Redan den flyktigaste blick i förbifarten säger en att hans bana är lika nerstänkt som bilen han vräker sig i för jämnan. Och jag har all anledning befara att hans kyskhet ligger där den inte borde ligga. De Heligaste Lagar vägrar han lydnad med en . . . perniciös ilska . . . så elakartad och hes att man ber Gud om ett snart slut på hans anfall, personen i fråga är ju klen också till förståndet och har ingenting lärt av Historien. De sjuka och nödlidande ger han tusan, aldrig

ett gott ord och en slant. Fattig däremot, fattig är han intel»

Paus.

Arrendatorn med ett leende: »Nåja ja. Kanske får vi då lov att kalla de där fina herrarna för baroner.»

Det avväpnade.

»Några, Bruno Renfana, några av dem — säkert kan vi våga den benämningen utan att ta alltför mycket miste. Min stamfar var Storkomtur, en kraftgestalt bland Tyska Ordens Ridderskap. Hallå, Filip! . . . hör du inte att jag ropar? . . . bjud herr arrendatorn en kopp kaffe. Drycken innehåller som känt både organiska och oorganiska ämnen men är angenäm . . . och doften lämnar inte näsan likgiltig.»

Så ungefär lydde Majkens berättelse. Visst är att vid min återkomst fann jag en glad och förnöjsam Lackau sittande med handen

bakom högra örat, helt försjunken i att lyssna till vapenslamret från länge sedan gångna sekel.

*

Bostaden, hemmet, kallade han Trädgårdens Prydnad eller sitt »Gartenhaus am See» — sjön var naturligtvis ån som han såg en skymt av från sängkammarfönstret. Han sände genast bud på mig när namnet blivit funnet och fastslaget.

»I går satt jag och drömde här under ekarna», sade han milt och sjönk ned i en bekväm liggstol. »Vilken solförgylld ram kring min hydda, Klas, vilken idyllisk ro! Vildvin bekransar dörrkarm och väggar som till hyllning och fest, dina buskar och blomster prunka i grannaste färgprakt, trädens kronor ge skugga . . . och skuggan ger tankarnas blixtljus . . . fond så till sägandes. Ack vad jag njöt i går aftse! . . . jag är

nämligen mycket skicklig i att njuta av naturen. Och här satt jag. Rökpelarn steg ur skorstenen rak och högtidlig som från Abels altare, ett löftesrikt tecken på att min enkla aftonvard tillreddes i köket med målmedvetet lugn, av ljud förnams bara lite fågelpip, kanske humlornas surr emellanåt, en kort stund ekot av vällingklockans jublande kläpp. Jag såg vita och barnsliga moln på ett blekblått valv . . . en kupol av lasursten . . . små tippor kring brunnen, lättklädda kvinnor på ängen där borta i skogsbrynet. Okonstlade varelser. Och när de slutfört sitt arbete och gått, ja då ingav mig stillheten en underbar känsla av . . . stillhet, det blev så tyst att jag kunnat höra en barometer falla. Klas Uggelberg, naturen är här så omväxlande att jag utan ansträngning finner ett tjugotal ställen som lockar till eftertanke . . . eller stämmer den gamles

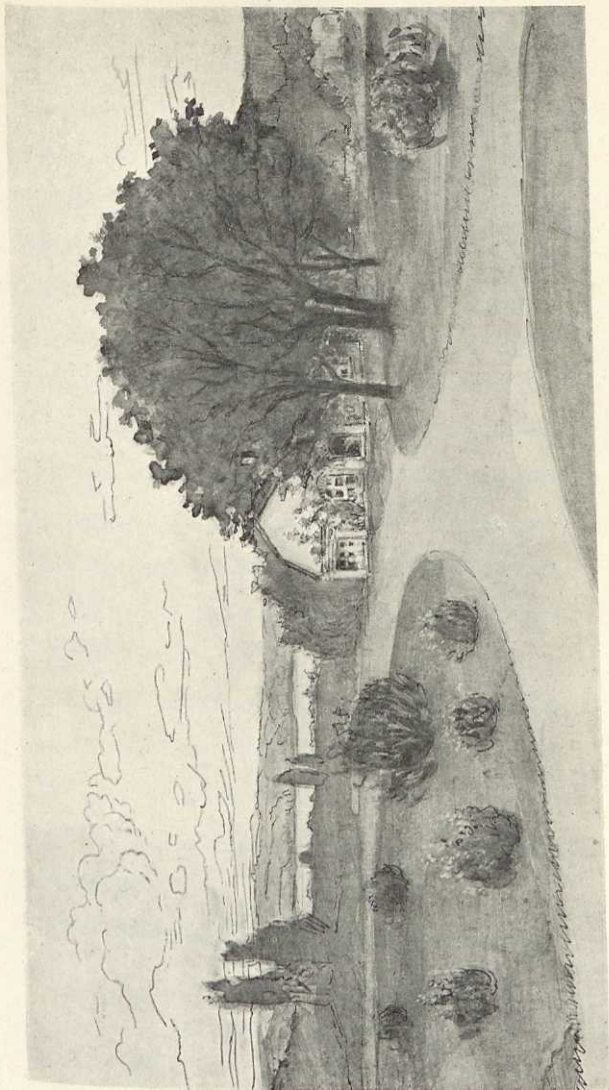
sinne poetiskt. Jag lät fantasien . . . men då kom Filip och väckte mig, jag menar: anmälde att bordet var serverat.»

»Lackau — han observerade för sent att du somnat.»

»Jag sov inte! Emellertid, Klas, vad jag genast i början tänkte säga dig: Gartenhaus am *Stern* . . . så hade jag velat kalla min bostad men Geheimerådet von Goethe hann föregripa namnet. Retsamt nog föddes han 1749, redan i augusti år 1749. På hans tid . . . i Weimar . . . var *Stern* en anspråkslös parkanläggning, jag skulle vid ordet ha anknutit någonting mer, någonting högre, exempelvis en grannlaga erinran om aftnens tindrande Venus, den Kärlekslyckans Stjärna som blinkat så förstående åt min ungdoms många små dårskaper.»

»Jo jo, Samuel Cornelius.»

Han låtsade icke höra mitt dumma inpass.

BARON LACKAUS »GARTENHAUS AM SEE».

Efter en skiss av Filip Grejus.

»Klas Uggelberg, jag var sen länge en van och erfaren forskare på diverse områden när du ännu gick första året i lantbruksskolan. Och jag vill minnas att . . . Geheimerådet . . . ja han säger mycket sant någonstans att egentlig boklärdom, professorslärdom, fattades honom och tidigt bjöd hans genius emot, därför grävde han sig ensam och på sitt eget vis ner till Vetandets Urberg. Och just därför till rätt vackra fyndigheter. Och just det är i viss mån fallet med mig, Klas — herrejess vad småler du åt? Har jag nånsin trampat i andras fotspår? Va?»

»Aldrig, aldrig!» . . . utropade jag skamsen — »det kan då ingen beskylla dig för. Och jag smålog inte, det var en grimas. Tafatt blygsel över mig själv och de flesta människor.»

»En känsla vi alla proberar någon gång»,

genmälde Lackau uppmuntrande. »Men undvik att låta den verka för starkt på dig. Du vandrar trofast i fåran bakom plögen, Klas Uggelberg . . . bildligt talat . . . du för agrikulturen framåt, än hit, än dit visserligen, men alltid framåt — en vacker gärning! Och du för också pennan med en viss liten schvung.»

*

Käre läsare, bli icke mycket häpen när du erfar att Lackau i största hemlighet beställde ett pianino samt fick det hemkört med mina hästar och inburet utan att vare sig jag eller Majken tycktes märka något. Helt triumferande sände han bud på oss. Och vid vår ankomst föllo vi alla tre i stor förundran och han myste och avgav en andtruten förklaring.

»Det är bara för din stygga dotters skull, Klas Uggelberg, jag hoppas hon gör tätare

besök i mitt Gartenhaus om de söta små fingrarna få tillfälle att locka fram toner som skänka den ... jah ... kännaren ädel och odelad njutning. Musiken är nämligen sen länge ett element där jag rör mig som fisken i vattnet, trots min oförmåga att skilja den ena noten från den andra. Majken, Majken, vissa slags stycken spelar du så passionerat att jag inte sällan tycker mig tjuvlyssna till en jungfrus bön i hennes lönnligaste hjärtkammare, för resten en sund och välmotiverad bön, men ofrivilligt sänker den gamle sitt minnesgoda huvud och hostar diskret bakom handen.»

»Händer mig aldrig», sade jag.

»Klas, vad fan vet du om Tonkonst? ... den måste man insupa med modersmjölken för att ha smaken fullt utbildad vid framskriden ålder. Musik av Högsta Rang ... nej nej, kära vänner, varför fortsätta!»

Min blick tiggde och bad naturligtvis, Majkens säkert icke mindre förmodar jag, och efter en kort väntan belönades våra tysta ansträngningar.

»Musik av Högsta Rang är någonting vi på knä . . . jah . . . och med lyfta händer . . . söker erinra oss. Ur ett Förlorat Paradis.»

Jag sade: »Tänk att få uppleva ett sådant tonstycke! . . . föreskriftsenligt utfört av en pianist till exempel. Så gott han minns det».

Lyckligtvis tog Majken just då sin farbror på det ömma —

»Berätta hur du bär dig åt för att samla ditt universella vetande? Jag är gruvligt nyfiken.»

»Barn, barn» — här gjorde han en vag handrörelse, snarlik en undskyllan — »om det ha hundratals människor frågat mig och alltid fått samma svar.»

»Vilket, vilket?»

»Dig kunde jag måhända säga det, Majken, din far däremot . . .»

»— farbror Lackau, pina oss inte längre så är du snäll!»

»Sunt Förnuft pinar ju mot sin vilja, jag vet det. Och likafullt: *Cogito* — jag använder min tankeförmåga, en metod som nutiden ratar . . . men fördenskull är jag till.»

Gåtan var löst på det enklaste sätt i världen. Vad fanns väl mera att komma med? Visserligen gav jag icke genast tappt, ånej, ännu halvt yr av överraskning stötte jag fram ett »Händer också mig!» . . . men även den gången blev mitt anspråkslösa bidrag hövligt slaget i spillror —

»Klas Uggelberg, i så fall borde du ha tänkt . . . innan du talade.»

*

Med Lackau till bords — kräftsupé hemma hos mig. Han var vid det mest godlynta berättarhumör, hade stoppat en tredjedel av servetten innanför stärkkragen och höll sålunda skjortbröset lika fritt från fläckar som han höll föredraget obesudlat av överdrift och svulst. De knubbiga händerna skötte sig utmärkt medan skalen hopades på hans tallrik.

Vad han berättade? Jo det fanns ett visst sammanhang i det, jag menar ett slags ledmotiv: hans fångstfärder och mångahanda fiskedon, metspön i synnerhet, men även långrev, ståndkrok och mjärdar omnämndes sakligt, ja erkännsamt. »Livet är sådant», sade han. Än lugnt, än brådstörtat förde berättelsen oss från strömdrag till strömdrag, från insjö till insjö, från hav till hav, vi levde på fisk och hummer och räkor var vi än färdades, alltför sällan rymdes en

bit skinka eller nötkött inom skildringens vattenfärgade ram. Plötsligt anlände vi till en fjällbäck i mellersta Norge, rik på foreller, där hände något, men lika plötsligt mindes han Guden-ån vid Randers i Danmark och dit bar det av i ett huj. Också där hände något. Alltsamman mycket märkvärdigt.

Semikolon; långt ifrån punkt och slut. Raskt sköt han tallriken åt sidan efter att oavbrutet och minutiöst ha dissekerat förhandenvarande kräftor, plaskade glatt med fingrarna i en stor sköljskål, anhöll om nöjet att få göra heder åt vad huset i övrigt förmådde.

Och nu dröjde vi länge i en fiskarbåt utanför Sverges västkust. Båten ordinär, ytterst ordinär. Samuel Cornelius i aktern, en roddare i fören, mete på svindlande djup naturligtvis, tagelreven lagd över ett kohorn, maneternas avslitna trådar värre

än nässlor. Vi blickade oss omkring: Gullmarsfjorden grå och noppig som en gammal tennbricka, svartblå åskmoln i norr . . . eller var det i söder? . . . väderstrecken beredde oss alltid en smula bryderi. Vi lyssnade: ett otäckt muller i de Högre Regionerna. Vi fångade: vitling och flundra —

Just då nåddes berättelsens toppunkt där Samuel Cornelius Lackau utan fruktan drog upp den celebra hajen, en halv meter lång, den som hela bordssällskapet suttit och väntat på under tystnad. Vart ansikte en oval spegelbild av förvåning, vart enskilt drag ett utropstecken. Själv icke allenast förstod han våra känslor, han delade dem, satt stum och solidarisk.

Jag tänkte: så underligt! . . . glömmer han att dra sina lärorika slutsatser? På ett enda litet undantag när. Utelämnar han Synthesen, är som en av oss?

Vilka dumma farhågor! Alma, min hustru, nämnde något om fjolårets klena potatis-skörd, det fick vad jag ville kalla f-strängen i hans själsinstrument att dallra, filosofi-strängen.

»Ja sådant är livet» — sade han — »jag har gjort den iakttagelsen ofta. Vad sker väl efter våra beräkningar, säg? Olycka växlar med lycka under levnadens fortgång, söcken med helg, vi hoppas på trehundra skäppor jordfrukter och inhöstar femti, fantasien utmålar för sig en vitling, möjligen en flundra, och vi får en haj. Ibland kanske tvärtom. Varför då ävlas? . . . låt oss vara goda människor och tillsammans, resten är intet.»

Så drack han ut.

Det hade blivit sent och alldeles mörkt innan jag lyste honom hem genom trädgården. Skenet från lyktan drev ett ömt

par åtskils i lindallén, ingen Filip tog emot oss, först om en stund kom han skyndsamt in för att lösa sin husbondes kängsnören. Kort därpå sade jag Lackau godnatt, han småpratade för sig själv, dels brottstycken, dels en och annan allmänfattlig variant av sentenser han tidigare sökt inpränta hos åhörarna. Till exempel: »Käraste vänner, varför jävlas, varför vill ni dra Byxorna av mig? . . . äsch låt oss vara tillsammans utan att bråka, livet har sina sidor ska jag säga er, några av dem förbaskat kittliga . . .»

Fortsättningen hörde jag icke.

*

När jag följande dag steg in i Lackaus sovrum låg han ännu till sängs — fyra eller fem kuddar bakom ryggen, en hel stapel, täcket av mattgult siden, ett glas kallt te på nattduksbordet, ett piller mellan två trubbiga fingerspetsar.

»Godmorgon, tack för i går!» . . . välkomnade han mig, det lät nymornat. »Jag ser strax att du har bråttom, Klas, en mycket typisk nutidsfjåskighet som föga anstår ålderdomen, den gamle bör unna sig ro att meditera, bereda sig för eventuella ordstriders tummel — min vana sen länge. Också i natt, du vet att jag tänker skarpast i vilande ställning. Klas Uggelberg, vem skulle tro att små och löjliga ting ofta ha de underbaraste verkningar! Jag menar inte att vännen Bilsteens piller gjort vare sig andhämtning eller övriga behov lättare, därvidlag är det min samlade viljekraft som fällt det förlösande ordet, men mannen själv anser att ordinationen vänt ett nytt och oskrivet blad i medicinens historia. Och nu vill han klottra det fullt med sin leda pigstil. Och jag har inte motsagt honom. Följden är given, han kuskar omkring och skryter i gårdarna,

fablar om den borne läkarens örnblick, kränger till bevis sina små grisögon aviga . . . och flaggar i högan sky med allt flera dussinrecept, långa som vimplar, Gud vet vilka massmord det leder till! Emellertid — han är lycklig, Klas, jag har lagt hyende, tyvärr ett fullfjädrat och mjukt hyende under en chimär som formligen vräker sig.»

»Ja ja, Samuel Cornelius, medan du ligger och drar dig på Sanningens hårda läger.»

Han likasom tog avstånd från mig med en lång blick.

»Ligger, sa du? Ja så kallas det visst efter gammal . . . förlegad slentrian. Uggelberg, någon gång förstod du mig förr: i vilket läge som helst står jag oavlåtligt fast vid mitt ord till Frida, löftet vars innebörd och anda du tycktes sentera så djupt när jag kommit till klarhet och gav dig förtroendet.

Där ligger Sanningen. Och en lycka som ingen annan orsak behöver än givet ord och sig själv... och Sanningen... är Högsta Lyckan för mig, Klas, det fann jag och kände just här i min ensliga bädd, i den arla morgonens tystnad... medan du låg och snarkade vid din makas sida. För mänskornas flertal, de svaga, de brutna, de fega, för dem är tron på chimärer en bågande räddningsplanka över tillvarons träsk... bort till den andra stranden. Som också är chimärisk måhända, eller nej... jah... för all del jag tystnar, vi kan framdeles avhandla frågan, nu är du alltför ivrig att få nacken skavd under dagsjäktets ok. Uggelberg, gamle vän, säg Filip att jag vill stå upp och se solen lysa!»

»Lackau!... tillgiv: det är mulet, Lackau.»

Utan att blinka, utan en minförändring men i ungefär tre små tempon sväljde han

den mulna himmeln och pillret och en klunk kallt te innan han svarade:

»Aldrig för mig, Klas! Aldrig. Min horisont är klar.»

Jag var avfärdad, böjde huvudet och gick — trädgårdsmästarn stod otålig på trappan och jag gick — glad trots allt över att igen ha hört honom uttala sig om så betydelsefulla ämnen. Och jag tänkte: Samuel Cornelius, avundsvärde man, du fäller i vilket läge som helst de förlösande orden. I Tillvarons Träsk. Modet fäller du aldrig.

Ute föll regn, det där våta som efter gammal slentrian kallas regn.

*

Vilken mild september! Jag fann Lackau sommarklädd och naturligtvis strängt systeraktig, han bläddrade i en diger bilderbok, räddad tack vare Filip, fotografyrer efter

antika och moderna skulpturverk. Han såg upp —

»Vad menar du om det nakna i Konsten, Uggelberg?»

Därom hade jag ledsamt nog ingen mening alls.

»Låt mig i så fall vägleda ditt omdöme, Klas. Varsnar man bakom nakenheten propra grundsatser och ett rikt inre liv, utan att anfäktas av . . . naturtillståndet . . . så är allting som det ska vara. Men tvingas man att enbart fästa sig vid klädernas absoluta frånvaro och reflektera över detaljer i mänskokroppens byggnad och utrustning, ja då ligger där en hund begravnen.»

»Det kan du ha rätt i», medgav jag.

Han drog ögonbrynen samman — »Annat vore den tänkande ovärdigt. Bibliska Historien lär oss åtskilligt i fråga om försyndelser mot god ton och Sedlig Världsordning

och jag uppmanar dig på det livligaste att förnya bekantskapen med dem, Dygden är redan i sig själv en fan så skör lerkruka. Faller hon från sin piedestal så är det stötande också för åskådarn, den nämligen som strävar att höja sig moraliskt. Klas Uggelberg, köper du en eller annan Venusfigur för att ställa henne bland buskarna här utanför så se noga till att ingen låg böjelse framlyser genom marmorn . . . eller gipsen . . . det ber jag dig allvarsamt om, mitt ena sängkammarfönster vetter åt trädgården.»

»Käre Samuel Cornelius, jag har aldrig ens i drömmen tänkt köpa någon Venusfigur.»

»Det borde du emellertid göra, hon skulle fördelaktigt avteckna sig mot grönskan. Ska jag beordra Filip . . . när han nästa gång är i staden . . .?»

»— nej för Guds skull, Samuel Cornelius, det ska du inte!»

»Gott, då låter vi henne vila under gröna klädet tills planen mognat.»

»Tack, gamle vän!» . . . utbrast jag lättad, ansåg det icke desto mindre säkrast att utan dröjsmål ge mig av.

*

Ett oväntat besök gjorde Lackau altererad.

Här några förklaringar. Betsy, hans enda systerbarn — hennes mor dog när dottern föddes — hade redan i sitt sjuttonde år ingått äktenskap med herr advokaten Urban O. Unge, en man med stor framtid, troddes allmänt, faktiskt är han för närvarande minister, tänk vad det vill säga! Jag tycker mig höra huru Samuel Cornelius alltsomoftast skulle ha inflickat en livlig parentes

i våra samtal: »Urban O. Unge, min frände du vet . . . ministern . . . kunskapsrik jurist, omdömesgill, visserligen inte av adlig börd men ändå distingerad . . .» och så skulle vi ha tappat tråden för en lång stund.

Fru Betsys far, Ossian Coller, en kraftfull gubbe, lärd vetenskapsidkare, professor i Historia, specialist i fråga om Ryssland och Katarina II, det förslår väl till en början — alltnog: mellan honom och svågern rådde ett förhållande på halvspänn, ordinarie professorn i Historia ringaktade mycket märkbart Lackaus gärna polemiskt och med lite vass röst framförda strötankar i Hävdernas marginal.

Och nu gjorde herrskapet Urban O. Unge det där oväntade besöket — en anteckning, daterad den 11 september, erinrar mig om händelsen. Jag och Majken tillkallades som vittnen och hjälpkår.

Fru Betsy är söt och snäll och höll alltid av sin morbror, tanken värmer mitt hjärta. Urban O. Unge åter . . . ja han hade den tiden utom advokatbyrån ett mindre jordagods, honom blev jag således i tillfälle att åhöra, han demonstrerade en massa nya metoder och rön, sinnrika maskiner där emellan, och fastän alltsamman var gammalt nytt för mig så ställde jag ändå hela mitt fattiga lager av hänförelse till hans disposition, aj aj vad folk hittar på! . . . storskrek jag ideligen. Elegant, avmätt, undervisande förde han ordet. Samuel Cornelius satt tyst.

Till slut märkte fru Betsy det och insköt frågan:

»Varför tiger du så envist, morbror? Tröttar vi dig?»

Lackau log ett slags ironiskt löje, en verklig sevärldhet, lika sällsynt som ägnat att

varna övermodet. Hos exempelvis blivande ministrar.

»Min goda Betsy» — sade han — »låt oss lyssna uppmärksamt innan vi dömer. Här talas vitt och brett om diverse åkerbrukssystem och traktorer, om skogstaxation, forstpolitik, husdjurshygien, hästavel, kreatursskötsel . . . och annat mer. Intet av detta är mig obekant, det vet ni, men knappast lär jag inom någon intressesfär få uppleva att accenten lägges på rätt ställe, pekfingret på den motoriska nerven. Vårt väsen skyr det väsentliga, vi löper runt med allsköns bisaker i händerna, ser inte handen för bara redskaps skull. Säg, vem blickar väl nuförtiden verkligt djupt i annat än . . . vackra kvinnoögon . . . eller bågarn? Ja undantag finnas. Och närmare än ni tror. Också jag har nämligen ägt en lantegendom . . . där jag lät uppföra nytt corps-de-logis,

imposant och tornprytt, redan det ger mig en viss rätt att som fackman ta bladet från munnen. I era utläggningar, periferiska uttalanden, kringgår ni sorgfälligt det centrala, det som enligt min långa och kanske nog så beaktansvärda erfarenhet är det centrala: förvaltarn. Ni glömmer *mänskan*, åtminstone tills vidare Skapelsens Krona, hur rentav vulgärt hon än sköter sig... i tjugonde seklets morgon. Men på kreatursskötseln spiller ni språkets översvinnligaste ord.»

Urban O. Unge visste icke vad han skulle tänka, såg på oss andra, såg våra stela och allvarsamma ansikten, ovan vid Högre Synpunkter som han tycktes vara.

»C'est drôle!»... utbrast han skrattande.

»Jag är förintad.»

Fru Betsy sprang genast fram till soffan —

»Morbror, nästa gång ska lilla Valter följa

med, får han inte komma? Han blir snart fyra år, morbror.»

Det avväpnade.

»Kyss . . . kyss barnet från mig!» . . . Lackaus röst skälvde av glad rörelse, stamning nära, varken kreatursskötsel eller forstpolitik fanns längre till i hans värld.

*

Nu måste jag ärligt bekänna att jag vid ett tillfälle då även Majken var i rummet gav efter för min olycksaliga mani att förringa samtalet genom något smålustigt menat litet stickord, sålunda glömmande den hänsyn en personlighet med Samuel Cornelius Lackaus vyer hade rätt att fordra. Till min häpnad överraskade det honom. Och då fällde jag ett nytt yttrande, förmodligen icke mycket bättre: »Synd att du i så hög grad saknar humor, Lackau!»

Hans ögonglober rörde sig —

»Kallar du ditt sätt att avbryta en betydelsefull diskussion för humor, Klas? Gott. I så fall ber jag att också framdeles få vara utsatt för den hellre än att själv nödgas komma med något liknande — ja jag är en allvarlig man som tar händelser och meningar allvarligt, ser dem ur Högre Synpunkt. Men låt inte det binda din tunga, Klas, jag vet ju att du trots allt har fin takt när det gäller, dessutom hjärta. Att du ibland tappar tyglarna, den strama behärskning av sin genius man efter fyllda sextifem år bör vara mäktig, det måste jag finna mig i alltså. Humor, sa du? Jah — den skattades övermåttan högt i gångna tider, jag vet det, men sticker den med uggelbergiska taggar så är plantan felaktigt examinerad från begynnelsen och bär ett helt annat namn. Humor, Klas, är ett

värmetekniskt uttryck för en viss gråtmild skämtsamhet, välmenta löjliggörelser på gränsen mellan skratt och tårar, tyvärr någon gång en temperaturstegring av medlidandet ända till ett slags själslig sadism. Vare allt sådant fjärran från mig! Däremot: att ha ett varmt och känslösamt hjärta är utan tvivel förträffligt, Klas, en nobel fastän stundom lite echaufferande egenskap, men jag fotar . . . jag ställer det oaktat min världsbild på *huvudet*, min starkaste position. Du förstår?»

Naturligtvis — jo jag förstod att blygas.

Driven av en echaufferande egenskap smög sig Majken intill honom och kysste hans panna.

*

Hennerson, baron Lackaus tjänare under ett par spännande sommarmånader, han som sedan av heligt nit gick och dränkte

sig, hans namn förekom aldrig i våra samtal, den gode Samuel Cornelius undvek det sorgfälligt. Om Filip däremot berättade han gärna.

»Filip Grejus är alls ingen obildad gosse, Uggelberg, han har genomgått tre klasser i en normalskola. Men efter hans femtonde år tog målarkonsten honom helt i sitt våld, visserligen inte för något långt skede, kvinnan trädde in i hans liv och blev särdeles väl emottagen, visiterna upprepades på vad man kallar . . . opassande tider av dygnet . . . och sålunda råkade han helt i kvinnans våld förstår du. Och hon var inte en och samma mänska var gång de stötte ihop, hon iklädde sig nya och ofta rikare former, kanske i samband med yrket — vintern 1905 var hon kokerska hos en generallöjtnant Alimentoff. Där lärde han sig de första grunderna i matlagning, de väckte hans

slumrande anlag . . . anlag som sedermera fullt mornat sig och tack vare mina erfarenhetsrön och instruktioner kommit till fackinsikt om såväl medel som mål. Ansikte mot ansikte med en sällsport gedigen och fint inramad *blanquette de veau* gav jag honom galoner på rocken, ett slags hederstecken.»

»Jaså.»

»Klas, din ton låter missnöjd? Filip Grejus är i sanning förtjänt av utmärkelsen! Och jag råkar ha vetskap om att han för mig fattade ett utpräglat tycke redan vid första anblicken.»

Nu kunde jag icke låta bli att säga ifrån:

»Här på Myrans har han fattat ett utpräglat tycke för en av pigorna. Han har trätt in i hennes liv. Och det retar mig.»

»Stör dem inte!» . . . bad Lackau. »Tänk på att du själv varit ung! Och vår jordiska tillvaro är så kortvarig att strålglansen över

dess flyende minuter aldrig räcker länge. Ingenting utom sorgen räcker länge, Klas Uggelberg. Emellanåt. Lyckligtvis har också den ett slut.»

»Det kan möjligen trösta pigan!» ... röt jag.

»Där ser du!» ... Lackaus stämman var och förblev den milde domarens. »Allt dithörande sörjer nog Filip för, han är en man som varsamt och korrekt vet att dra sig tillbaka i tid, svårare problem har han löst till allmän belåtenhet. Och konflikter undgår ingen, Klas, det kan vi väl enas om? I varje fall ska jag tala med honom.»

*

Min dotter har ett omdöme som icke lätt låter förvillig sig, hon brås på modern, och i går beslöt jag att visa henne utvalda stycken ur Äreminnet över vår gemensamme vän.

»Var ogenerad, kära barn» — sade jag —
»säg mig öppet dina anmärkningar!»

Hon läste några sidor medan jag satt
och drog i urkedjan och var nervös.

»Pappa, inte anser du väl att farbror
Lackau talade fullt så sirligt varenda gång?»

»Jo, åjo, det anser jag... på sätt och
vis, i synnerhet som Högre Sanning också
här bör eftersträvas.»

Majkens gåtfulla min tvang mig till en
lätt retuschering: »Nåja, ett par yttranden
av honom vid olika tillfällen har jag ju
sammanfört och jämkat en smula, i hopp
om att sålunda få det *utmärkande* liksom
förtätat, annars bleve det åtminstone mig
så gott som omöjligt att göra hans person-
lighet åskådlig... eller hörbar... för den
gunstbenägne och tålmodige läsaren. Men
inte ens en halv stavelse är tillagd eller
tagen ifrån, vart ord har utgått ur Samuel

Cornelius Lackaus egen mun . . . gudskelov! Sådant hans liv till sist gestaltade sig, armt på omväxling i yttre måtto, det vet jag bäst — men hur hjärtans lycklig var han inte, till och med i sina uttryck, hur rik på högstämt patos och alldeles obeskrivlig pondus där vi andra hade bara ett flackt löje att skänka, hur älskvärd i sin sublima hjälplöshet! . . . fastän kanske lite självförnöjd ibland, lite naivt vältalande. En barnagod gammal man, originellt begåvad, det kan inte hjälpas, tankarna formligen trängdes ju i hans hjärna, inte sällan cykloner i ett spetsglas — för oss enkla och tacksamma människor: fint portvin. En stram friseclare över gottköpslogikens blindskär, skutan alltid toppsegelriggad, någon gång helt oförhappandes med kölen i vädret så att jag min stackare fick lov att klamra mig fast vid den klassiska trösten: *commune*

naufragium dulce! . . . det är ljuvt att lida skeppsbrott tillsammans . . . jag har tänkt det ofta, livet är sådant . . .»

»— förlåt, pappa lilla, nu pratar du ju precis som farbror . . .»

»— bästa Majken» — avbröt jag i min tur henne — »jag tror att din mor behöver dig, hon är i växthuset tror jag, bör du inte gå och ta reda på hur därmed förhåller sig?»

*

Salve — var hälsad! . . . lästes på en vävd matta innanför trappdörren till baron Lackaus Gartenhaus am See.

»Ta bort skräpet!» . . . sade jag helt frankt en morgon. »Det är en smaklöshet, omodernt dessutom.»

Han såg stort på mig, inklusive min anmärkning.

»Du kan ha rätt, Uggelberg, jag ska göra

det — mina motiv vet du emellertid inte, du som bara ser tingens yta. Redan häromdagen slog det mig att ingen vän av Latinsk Kultur och Latinet . . . och jag är en gammal vän, Klas . . . ja att överhuvudtaget ingen får föregå den klassiska bildningens fiender med dåligt exempel, ge dem tillfälle att plumpt trampa Vetenskapens och väl-talarnas utvalda språk under fötterna. Men jag kommer att sakna mattan! Anblicken av den skulle hädanefter gagneligt erinra mig om mänskornas brist på pietet, deras skrämmande okunnighet och enfald.»

»Sök att vara rättvis, Lackau» — motsade jag honom — »du har själv valt platsen för ingångsspråket till ditt Tusculum. Jag vill ogärna kränka latinet, det gjorde jag undan på skolbänken, men vid min ålder gör man inga luftsprång, påtrampning faller sig avgjort naturligare. Och säg mig:

behöver en Samuel Cornelius Lackau verkligen erinras om att mänskan är dum och respektlös?»

Genom sin illa valda form måtte frågan ha väckt hans misshag på något vis —

»Jo, Klas» — genmälde han och lät ett par fingerspetsar glida över bordets mahognyskiva — »ofta när jag sitter ensam med mina tankar måste jag påminnas om det. Sällan i ditt sällskap.»

Sålunda tillrättavisade han mig stundom men alltid ytterst humant, man kände sig enbart hedrad och rörd av hans omvårdnad.

*

Med Lackau till bords — i hans Gartenhaus — han var ovanligt dystert och fåordig under måltidens förra hälft. Jag frågade:

»Nå, har du talat med Filip?»

»Om vad då?»

»Äh — om den där strålgansen över hans flyende minuter. Minns du inte?»

»Jo jag vidrörde ämnet som hastigast. Det är ett delikat ämne.»

»Berätta, vad sa han?»

»Naturligtvis det enda riktiga.»

»Å tusan! . . . så intressant att få höra och lära av! Eller fordrade han tysthetslöfte?»

»Nej. Helt öppet sa han: Herr Baron, mitt privatliv måste vara fredat, det är ett oeftergivligt villkor för att jag ska stanna kvar i tjänsten, i synnerhet som mina omsorger om Ers Nåds välbefinnande aldrig slappnat, tvärtom vunnit på att jag då och då ägnar en söndagseftermiddag åt kvinnligt . . . åt modellstudium . . . sådant som avspänner nerverna.»

»Herrejess! Poserar hon . . . naken kanhända?»

»Klas, jag gjorde inga taktlösa frågor.»

»Tänk, Samuel Cornelius — kanhända för en Venusfigur!»

»Mycket möjligt, ja vanligt, Konsten kräver ju övning och offer. Men först om vi enbart fäster oss vid klädernas frånvaro ligger där en hund begravnen, det vet du.»

Jag utbröt: »Var lugn för att han ligger där . . .»

»— han är oersättlig på sin plats», avbröt mig Lackau. »I ett änkemanshushåll. Och Filip Grejus handlar aldrig utan eftertanke, aldrig, det framgick också av hans slutord: Herr Baron, livet ställer en mängd tunga krav på oss tjänare . . . och i allmänhet på den arbetande klassen . . . krav som vi måste se till att behörigen kompenseras genom någon lättare funktion. — Uggelberg, säkert observerar du: han är i själva verket en ganska bildad gosse.»

»Javisst, Samuel Cornelius, javisst. Och säkert observerar du att beckmörker i lindallén tycks vara en utmärkt belysning vid den sortens . . . funktioner. Modellstudier. Häromkvälln när vi . . .»

Då tystades jag av en blick, ägnad att varna övermodet. Samt av ett formellt: »Eftersom du är färdig, Klas, så reser vi oss från bordet och övergår till opersonliga ämnen.»

*

Tänk er min översvallande glädje när jag vid hemkomsten från en tur runt ägorna fann Dagmar Lewenhult på Myrans! . . . hon hade dagen förut, den 4 oktober, återvänt till fäderneslandet via Köpenhamn och Stockholm. Herregud vilken kvinna! Bilen stod på gårdsplanen, hennes första ord lydde:

»Guffar, hur bär pappa det? Hurdan är han?»

Jag hoppas mitt ansikte sken så att svaret blev fadern värdigt. Jag sade:

»Stolt. Stålsatt. Stridbar. Storartad.»

Hon smålog, herregud vilket småleende!

»Jag ville råka *dig*, okynnesguffar, innan jag gick och sökte upp honom» — ja och så fick hon då på stående fot höra vad jag sanningsenligt hade att meddela. Hela tiden höll hon min ena hand hårt omsluten.

»Tack tack, käre! . . . nu går jag, adjö med dig. Låt oss vara ostörda en timme, längre kan jag inte stanna . . . men kommer snarast möjligt tillbaka.»

Ja och så fick jag då lov att sitta och vänta och vara otålig en hel lång timme av mitt dyrbara liv. Familjen befann sig i huvudstaden.

»Nå, Dagmar» — hann jag nätt och jämnt fråga henne vid avresan, hon steg just upp i sin mörkblå lyxbil — »vad sa han,

hur var han till mods när du lämnade honom?»

Igen smålog hon, gav mig ett skälmskt ögonkast på köpet:

»Styrkt. Stilla. Strålande. Storartad.»

Herregud vilken kvinna!

*

Genast vid uppvaknandet — en onsdag, datum icke antecknat tyvärr — fick jag ingivelsen n:r 3, och klockan halv elva hade vissa små tillrustningar fortskridit så långt att den kunde sättas på fyra hjul och bli verklighet. Då lät jag spänna parhästarna för Stora Vagnen och avhämta Lackau, tidigare underrättad och efter vad jag hoppades någorlunda mornad för utfärden till ett ställe som av oss Uggelbergar kallas »Källan» — Majken skulle komma dit senare till fots. Filip satte sig bredvid kusken.

Käre läsare, mitt skrivsätt är »valörfattigt» och utan modern kolorit, tänk dig därför här en naturskildring behängd med ordkonstens alla nuförtiden brukliga rangtecken och grannlåter. Varm lyste höstsolen över ett landskap med mjuka och kulliga behag . . . och så vidare. Vännen Samuel Cornelius, alltid redo att mig till lättnad göra vad han kunde, ansåg det tydligen bäst för oss att sammanfatta våra känslor i ett kärvt fyndspråk, ge dem hastigt och direkt utlopp — »Det är ett särdeles angenämt väder, Klas», lät han en smula tankspritt undfalla sig. Över hans genius låg någonting beslöjat, ja till och med över själva röstmaterialet, dels emedan han blivit väckt klockan nio, dels emedan hans skarpblick alltför ofta drogs till en flåtkorg som medtagits, ungefär en sådan som vid flera av Geheimerådet von Goethes och Johann

Peter Eckermanns berömda åkturer inneslöt det för djupare tankegång och morgonhungerns stillande närmast nödvändiga.

»Där sa du ett par ord, gamle vän!» . . . svarade jag Lackau med ett av hans älsklingsutrop — »låt oss således här stiga ur och pröva i vilken grad en friluftsmåltid är den tänkande nyttig.» Och eftersom förslaget var min ingivelse i hela dess vidd så gav den tänkande sitt bifall till det, likvisst under starkt poängterad förutsättning av att varken mat eller dryck finge alternera i huvudrollen, endast medverka som goda, pålitliga statister. Jag lär väl ha instämt men bett en tyst bön om att Gud måtte snarast möjligt upplysa mitt förstånd.

Nu vidtog Lackau, understödd av betjänten, några rätt ograciösa mått och steg för att nå marken med fötterna. Han lyckades utmärkt, vagnen kördes till ett närbeläget

torp, den småtäcka scenen låg öppen, spelet kunde begynna. Vi blickade oss omkring: en sommargrön ängsmatta utan blommor, gullskogen grann. Vi lyssnade och hörde: källans sorlande lek med sig själv. Vi fångade: stämningen, det särdeles angenäma vädrets stämning.

Utan att bry sig om sådant hade Filip Grejus under två träd brett ut filtar på gräset och trollkunnigt förvandlat en flat stenhäll till frukostbord. Rhenvinsbuteljen stack upp som ett kyrktorn ur en nätt liten bergsby av burkar och fat: konserver, kall fågel, brie-ost, färska semlor i en korg . . . och så vidare. Brännvinskaraffen var klockstapel. Och någonstädes i skymundan slog ett halvt dussin ölflaskor sina korkade huvuden tillhopa.

Lackau satt i högsätet förstås — högsätet var en tjock läderdyna — och ledde därifrån

med adjutant Filips bistånd våra angrepp så skickligt att den obefästa byn nästan strax måste ge sig på nåd och onåd. Redan i slagets början erövrade vi klockstapeln, en viktig strategisk punkt, och läto den tre gånger ringa ett tedeum över vår seger . . . som långsamt fullföljdes under stigande jubel.

Men även en gruvlig historia, ett statsbrott, rentav en sammansvärjning mot tsaren och hans rike fick öronljud. Samuel Cornelius berättade nämligen:

»Det är inte länge sen jag läste i tidningarna att landets högsta myndighet rasar och griper efter knutpiskan. Vad har då hänt? Jo på Operakällarn . . . en restaurang som också du känner, Klas . . . begär man för maträtterna högre betalning av ryssar än av gäster med svenskt eller finskt samtalsspråk. Högsta myndigheten *vet* att

fräck gränsmarkspolitik ligger dold bakom prisskillnaden. Högsta myndigheten *förutser* att konspiratörligan som vanligt ämnar vädja till de löjliga Grundlagarna och sjunga Fosterländska Sånger. Högsta myndigheten *kräver* omedelbar och sträng räfst. — Ja vad menar du, Klas? Ack hur beundransvärt har inte restaurangens kock, en fransman, ställt sig i breschen med huvudet bart, geniet blottat! Sakkunnigt förklarar han: Mina herrar, till laxmajonnäsen på den fransk-ryska menyn tar jag hundra gram lax, till den på en svensk-finsk matsedel bara sexti, biffsteken på den förra är inre filé, äggmängden större i omeletterna. Utan tvekan, utan hetta, helt lugnt anför han än flera exempel och utbrister: Mina herrar, finare folk ger man finare mat, *cela se comprend*, jag tror mig ha värdesatt gästerna rätt. — Ja vad menar du? Jag är gripen

tammefan, jag höjer mitt glas för den ryktbart kristallklara galliska tanken som hävdar vår plats bland Europas och allvärldens sämre folk . . . samt anvisat passande föda så att nationen till synes kan fortleva. Skål! Faran är över.»

I detsamma körde arrendatorn på Glo, Bruno Renfana, förbi på landsvägen och höll igen hästen ett ögonblick.

»Man äter och dricker», slängde han åt oss som hälsning i stället för ett hyfsat »Goddag».

Lackaus korta, knubbiga fingrar spelade i luften —

»Ädle jordbrukare och vän, man njuter av naturen och Vårherres gåvor. Kanske får det lov att vara en klunk rhenvin? Krusa inte, vi har två buteljer kvar.»

»Nej jag är nykterhetsman.»

»Stackars mänska! Säkert magen som

krånglar — hur är det med er tandvård? Sköter ni tänderna ordentligt?»

Då gav arrendatorn på Glo, Bruno Renfana, föraktfullt hästen en klatsch och fortsatte färden.

»Blev han arg för så lite?» . . . Lackaus häpnad var stor och okonstlad.

Sedan väntade vi ännu en stund på min dotter men ingen Majken kom. Orsaken fick jag veta senare: unge herr Ellborn, violinisten Alarik Ellborn hade anlämt till Myrans och mött henne utan vittnen, förvirrad hejdat henne med en övergiven blick — eller kanske hon honom, uppgifterna stridiga — halvt rasande tagit henne om livet, mumlat någonting sinnessvagt och till belöning fått en varm kyss och ett ja. Så bär sig ju ungdomen åt och tycks icke skämmas det bittersta. I alla fall måste vi, käre läsare, undergivet lära oss fatta varför ingen Majken kom.

Emellertid var jag själv, gamle Klas Uggelberg, etterrasande när jag tog min präktiga pia om livet och mumlade någonting . . . faderligt.

*

På »kontoret», ett gavelrum med särskild ingång. Lackau steg tungt uppför trappan — farstudörren stod öppen, jag skulle just stänga och fot för fot ansluta mig till familjens enkla fröjder i de inre gemakerna. Han såg iögonenfallande märkvärdig ut, hemlighetsfull, Gud vet vilken börda han går och bär på, tänkte jag.

»Vad fattas dig, Samuel Cornelius?»

»Å, ingenting», svarade han, det lät föga trovärdigt, tonen väckte svarta misstankar om något slags skuldbörda. Följaktligen grep jag tillfället att ge honom samma chock som hos mig bragt sinnet ur jämvikt och tankarna ur deras gängor: det där skälet

varför ingen Majken kom. Av pur vänskap gjorde jag det, i hopp om att sålunda lösa hans tungas band, för många en stor lättnad. Och exemplets makt är ju allmänt erkänd, låt vara att det goda föredöme jag så ofta visat — både i ord och handling om jag icke missminner mig — ytterst sällan blivit bemärkt, än mindre lockat någon till efterföljd. Omsorgsfullt, måhända en smula dramatiskt stängde jag dörren. Jo jo, bomben skulle krevera.

»Hur är det, Samuel Cornelius, bör inte mellan oss två råda en tillit utan skymten av . . .»

»— otvivelaktigt, otvivelaktigt!»

»Nåväl: min dotter är förlovad.»

Verkan blev en helt annan än den jag väntat. Han frustade ut ett i mitt tycke högst otillständigt fnitter, meningslöst därjämte men alldeles övermåttan smittsamt,

ägnat att få även åhörarn att kikna. Det oaktat upprätthöll jag mycket styvt mitt allvar som vid första anblicken av honom vacklat på fallets brant.

»Förlåt, bästa baron, vad är det att skratta åt?»

Han sväljde ett par gånger, dock icke meditativt enligt sin vana utan rent vardagsmänskligt, sedan sjönk han ned i skinnsoffan och gick till bekännelse.

»De unga ha . . . ha råkats . . . ho-hos mig ibland. Jag kom hit för att berätta det. De ha övat sig.»

»I vad fan då?»

»Vid pianinot, Klas, pianinot!»

»Baron Lackau, det är en skräckslagen far som frågar: vad menar Ni med ert . . . pianino? Ligger någonting under det?»

»Bara en liten matta», urskuldade han sig, säkert glad över att den icke var större.

»Alarik Ellborn trakterar sitt instrument rentav mästerligt, Uggelberg . . . *herr* Uggelberg . . . och er dotter ackompanjerar honom särdeles intimt. Han är en bra gosse.»

Nu fann jag det rådligast att förbereda återtåget, det vill säga igen lämna bort titlarna, barontiteln.

»Samuel Cornelius, vad ska jag tro om dig? Med berått mod har du lagt ett mjukt hyende, en lömsk liten matta under deras böjelse.»

»Ja och på den höll de sig, Klas . . . för det mesta . . . och jag störde dem inte. Jag har själv varit ung.»

»Samuel Cornelius, tog du samma hänsyn när Dagmar förlovade sig? Det är ingen nyfiken främling som frågar, det är en guffar.»

Då mätte hans skarpblick mig från hjässan till fotabjället som om han funnit avståndet mellan dem väl kort för att i

längden berättiga en så kallad guffar till vilka uttalanden som helst.

»Herr Uggelberg» — sade han avmätt —
»Ridderskapets och Adels omedvetna takt har jag alltid visat, alltid, och söker den Rena Kärleken spelrum och bildande nöje under mitt tak så säger jag: Hjärtligt välkommen! Vad våra döttrar beträffar . . . jah . . . en klok och erfaren man som Mefistofeles gav förförarn professor Faust två versrader att minnas . . .»

»— fort fort, Lackau, ingen konstpaus!»

Min väns svar en viskning, en enda lycksalighet, ljuvt vemodsfullt på samma gång:

»Am Ende hängen wir doch ab

von Kreaturen, die wir machten.»

Käre läsare, det är en iakttagelse som torde stämma med verkligheten, ord som måste tämja den vresigaste fader — arm i arm anslöto vi oss till familjen Uggelbergs

fröjder i de inre gemaken. Där stod naturligtvis Alarik och spelade violin, kanske en Beethoven-sonat, Alma sydde linnesöm, kanske brudutstyrsel, Majken satt bredvid henne och vred på en slät guldring. Hädan-efter min musik, tänkte jag.

»Vilket angenämt element!»... utbrast Lackau halvhögt när han tyst hälsat och intagit sin vilande ställning i en länstol. Och strax rörde sig hans själ bland tonvågorna som fisken i vattnet, dök allt djupare, ja så djupt att man till och med från min avsides plats i ett skumt hörn kunde se att den snart skulle nå resonansens botten.

Men vid kvällsvarsbordet steg den åter till ytan. Styrkt och utsövd.

*

Följande dag reste han utan min vetskap till huvudstaden, tog in på Societetshuset,

blev kvar där över natten. Jag gick omkring i stor undran — vilken ingalunda minskades när han hemkom med en avlång, meterlång packlåda bland sitt bagage. Mystiskt!

»Affärer, va?» . . . sporde jag liknöjt, högst liknöjt.

»Klas, du tänker då bara på affärer! Ägnar du nånsin teatern en tanke?»

Som vanligt studsade jag först, genmälde sedan smått generat:

»Majken släpar mig dit en gång var sjätte vecka ungefär . . .»

»— nog, Klas, mer än nog», avklippte han all vidare förklaring från min sida.

»Saken är den: jag lade i går kväll märke till en hel mängd . . . uppsvullna drag i teaterns fysionomi.»

»Nej fy då, vad säger du!»

»Ge dig till tåls, gamle vän, ge dig en halv sekund till tåls så ska du få höra.

Jag mötte nämligen Urban O. Unge på gatan, min frände du vet, kunskapsrik, omdömesgill, mannen kommer att göra karriär ska du få se. I går däremot gjorde han halt . . . i en vördsam helvändning . . . och frågade synnerligen älskvärt om mitt hälsotillstånd, för resten ganska naturligt av honom . . . men en vacker natur, ett vackert drag ur verkligheten. Ur livet. Att gå förbi mig utan en viss . . . en viss *égard* . . .»

»— hade varit teater», sade jag.

»Det har du absolut rätt i», medgav Lackau, synbart häpen över mina förstånds-gåvors tillväxt. »Jah . . . och hur nu det ena ordet gav det andra så föreslog Urban att vi tillsammans skulle bevista aftonens premiär, Betsy mådde lite illa, magen, ingenting farligt gudskelov! . . . Urban bad att få bjuda mig . . .»

Jag inföll:

»Också ett vackert drag ur verkligheten!
Inte sant?»

Lackau höll sin kurs i klart sikte, lät icke locka sig till avvikelser.

»Sorgligt nog måste jag fastslå: själva stycket var teater, Klas. Dålig teater.»

»Nej vad säger du! Vem har haft panna att skriva det?»

»Svenskt fabrikat, författarnamnet minns jag inte . . . men hjälten var en känd amerikan skulle jag tro. En känd börsmatador. *Bomullskungen.*»

»Minns du ännu något mer kanhända?»

Han tänkte samvetsgrant efter, gjorde en grimas, ansvarets tyngd ingav honom farhågor i början.

»Jo-o . . . jo då. Kamp om kapitalet . . . ett jäkla kackalorum . . . till slut en katastrof skulle jag tro. Eller som Urban sa: *Wenig Gehalt und viel Wolle.* Men kassa-

pjäs. Sen gick vi till Societetshuset för att supera, jag åt en sällsport gedigen oxfilé med tryffel.»

»Samuel Cornelius, den fattade du väl strax ett utpräglat tycke för?»

»Gamle skälm!» . . . smålog Lackau. »Alltså — vi gick till Societetshuset, ett hotell där hovmästarn är kännare, också mänskokännare, omdömesgill, en idérik och skolad regissör . . . mise-en-scenen smakfull, belysningen diskret, samspelet väl avvägt . . . publiken distingerad. *God teater*, för att använda bildspråk. Och för att fortsätta det: man kan säga att varenda en av personalen, för resten idel mankön, ja varenda en hade så hängivet, ja yrkesmässigt levat sig in i sin roll som uppappare att han vid minsta vink steg tyst fram ur ensemblen — man slapp de dumma replikerna. Inga gallskräk, inga revolverskott, inga bullrande

applåder, allt det som vi tidigare nödgats
åhöra. Nu bjöds oss i stället en annan
art Konst vars fint sammansatta väsen
nästan ljudlöst realiserade sig på den vita
duken och lätt blev oss tillgängligt.»

»Samuel Cornelius» — sade jag tveksamt
— »således en biografteater av Allrahögsta
Rang... där inte ens gommen förblev
likgiltig?»

Säkert hade Lackau ett gott svar på
tungan — men det råkade bli en gäspning.

»Klas, min vän, det är spektaklet och
järnvägsresan som tröttat mig och jag har
före middagen arbete att utföra som kräver
ensamhet och ro.»

Vi åtskildes. Hänsyn var alltid vår lösen.

*

»Ich fand ihn sehr frischen, aufgeweckten
Geistes», skriver Eckermann, min höga före-

bild, en dag om Geheimerådet von Goethe — och jag söker i Äreminnet över Lackau följa den plikttrogne mjölnaren Johann Peter tätt i hälarne. Båda mala vi våra herrars säd, och samtidigt är det deras vindar som blåsa, endast kvarnen är vår egen, väderkvarnen, min tyvärr gammal och mossslupen.

Jo vännen Samuel Cornelius var vid uppluckrad och bördig själshälsa när jag återsåg honom. Han hade nyss studerat vindens riktning och kallade den »förlig», uttrycket gladde oss, det lät ett siktbart och utan tvivel eftersträvansvärt mål framskymta, obekant vilket, undanröjde dessutom varje misstag i fråga om väderstrecket. Och tack vare en liten antydning insåg jag snart att även fåglarnas flykt ådragit sig hans uppmärksamhet, orsaken vet jag icke men vi kunna tryggt lita på att han hade sina goda, tungt vägande skäl.

Av nötter han den gången skakade ned från Kunskapens Träd tillvaratog jag endast ett fåtal, de som tycktes mig lättast att knäcka.

»Mänskornas okunnighet rentav skrämmer en stundom och bör fortast möjligt skingras», sade han bland annat. »Meteorologien, Klas Uggelberg, meteorologien är Vetenskapen om luftkretsen och dess företeelser, en Vetenskap med vida vyer, enorma perspektiv. Till den hör också jordmagnetismen, eget nog, och du med din bundenhet vid torvan borde för länge sen ha fattat intresse för sådant, Aristoteles fann det ingalunda under sin värdighet att grubbla över telluriska problem. Och kan du tro, Klas, redan på 1700-talet inrättades i vitt skilda riken ett system av meteorologiska stationer som delvis ännu äger bestånd, Rangen varierar något — jag är en station av fjärde ordningen.»

»Samuel Cornelius, att vara så tillbakasatt måste ju kränka en van forskare? Eller vägled mitt omdöme så är du snäll!»

»Jo ser du» — svarade han anspråkslöst och dock fullt medveten om sin kompetens — »en station av fjärde ordningen har inga instrument till sitt förfogande men vissa fenomen observeras det oaktat noga och antecknas, åskväder till exempel, nattfroster, isförhållanden. Jag påbegan mina serier först häromdagen, därför är jag bara av fjärde ordningen, emellertid saknas ju inte möjligheter till avancemang.»

Nu kom jag ihåg hans resa —

»Aha! . . . den mystiska packlådan, det var instrument i den . . .»

»— nej nej nej», avbröt han mig, minen genast hemlighetsfull, retsam, strängt avvisande.

Gott, tänkte jag och teg några ögonblick.

»Lackau, gamle vän, hur är det just nu med . . .»

»— nå, Klas? Fortsätt!»

»Käre Lackau, svara öppet, jag *vill* veta Sanningen: hur är det nu med . . . ja med Isförhållandena?»

Tystnad, i hela världsrummet ingenting annat än tystnad — föreföll det mig — och så pass lång att jag den ena gången efter den andra hann ångra mitt omätliga kunskapsbegär, en ånger som drev iskalla kårar längs ryggraden. Ack vad jag misskände honom! Utan ens minsta molntapp på pannan steg han upp, trädde närmare, lade händerna på mina axlar. Aldrig hade hans horisont varit klarare.

»Du är ett stort barn», sade han enkelt och varmt. »Temperaturen lägger dem hinder i vägen, mer ska jag inte säga, fjorton värmegrader i skuggan, låt det vara nog,

Klas, se tiden lugnt an och nöj dig med vad du måtte ha funnit: den tänkande kan tala om väder och vind, om jordmagnetismen, om Livets Mening, nästan om vad som helst — alltid utbyte, alltid samma utbyte.»

»Förlåt, Samuel Cornelius, vilket . . . ja huvudsakligast? . . . du vet att jag bara ser tingens yta och är glömsk. Där ligger väl ingen hund begravnen?»

Tafatt sökte han knäppa igen jackan över magen, tankarna dröjde kvar på den intellektuellt högre nivån — att döma av svaret:

»Pudelns Kärna, Klas. Du förstår?»

Medan jag stilla i mitt inre tillgodogjorde mig detta mindes jag Eckermanns glada mummel för sig själv: »Der Alte sagt doch gelegentlich immer etwas sehr, sehr Gutes.»

*

Min guddotter Dagmars lyxbil i lindallén! . . . du anar väl, käre läsare, vilket jubel händelsen väckte? Jag fick två kyssar, en på vardera kinden, Majken fick tre, Alma fyra, fader Samuel Cornelius kom från sitt håll med armarna utbredda och benen i en sorts språngmarsch, han fick fem. Under allsköns småprat tillbragtes en halvtimme ute i fria luften, sedan tågade vi par om par uppför trappan till Gartenhaus am See, Trädgårdens Prydnad. Filip sändes huvudstupa ned i den nybyggda lilla källarn efter vin, protester hjälpte icke, vi satte oss i det yttre rummet, salongen, och betagande okonstlat förstod vår härlige Lackau att ge samtalet ett innehåll utöver stunden.

Han sade:

»En resa i Europa skänker onekligen ombyte, åtminstone av vistelseort, fladdersjälarnas livsmål. Ni vet ju att geografien

sysslar med jorden som himlakropp och boställe för människor . . . och alldeles särskilt med tillstånden *på ytan* . . . och det gör också du, Dagmar, du som flackar omkring i ett kör.»

»Uppfriskande, pappa lilla.»

»Lite pauvert, Dagmar. I längden. Nöter bort personlighetsprägel.» Han strök sig över ansiktet för att understryka dess mönstergilla relief. »Och sann utveckling går *på djupet*, Dagmar.»

»Pappa lilla, vi kvinnor har ju ingen personlighetsprägel . . . anser man.»

»Prat! Du är *min* dotter gudskelov, ge dig bara ro att ta meditationens slagruta ur skamvrån . . . där du behagat ställa den . . . och du ska i din odödliga själ hitta källådror som det tammefan är synd att utspäda med vattnet i allvärldens flodbäddar. Hos mig själv finner jag fortfarande

mitt dagliga kvantum . . . jah . . . och bär det i med- och motgång, bildligt talat . . . ungefär som kamelen i öknen.»

Dagmar brast ut i skratt och lyfte glaset —

»Skål, du min allrasötaste kamel!»

Ack det var ingen konst för välborna friherrinnan att skämta! . . . fadern tog numera aldrig hennes muntra vanvördnad illa upp. Ofta nog gav den hans tankar anledning att byta om vistelseort och resa, ibland så långt vägen räckte, ibland längre, påstötat som min kända respekt förmådde ge honom jämförelsevis sällan.

»Elaka barn!» . . . endast smålog han.

»Jag medger att i yngre år nordpolsfärder mycket skulle ha lockat mig, men vid min ålder har man varken smak eller tänder för torkad valrosshud. Och den födan är på så hög breddgrad ett oeftergivligt villkor för lyckosam vandring över isfälten, där ska

man inte gå och vänta sig rapphönsstek och färska vetebullar till kvällsmat. Det påminner mig om något jag läste i tidningarna: miss Pankhurst, suffragetten, har tändt eld på ett stort vetenederlag i England, tänk vilken skandal! . . . befolkningen är gränslöst uppbragt. Och nu ämnar hon sig till Skandinavien och hit till Finland — känner du henne, Dagmar?»

»Nej. Men du har väl brandförsäkrat dina återstående dagar och lösören, pappa lilla?»

Lackau for upp ur soffan —

»Klas Uggelberg, till Myrans får hon inte komma, absolut inte, säg henne det! Jag undanber mig flera eldsvådor. — Satans kvinnorörelse!»

Vi sökte lugna honom, envar på sitt vis. Jag slog knytnäven i bordet så att alla utom Alma hoppade till, min hustru har under

en lång sammanlevnad vant sig vid många slags mandomsprov av mig.

»Det finns ingen kanon men ett tiotal bössor i gården» — skröt jag — »försvarskrig är berättigat . . . och fastän du ogärna bär vapen, Samuel Cornelius . . .»

»— ja pappa bär hellre sitt vatten i fred», anmärkte Dagmar.

Fadern hörde det icke, han stod nära kachelugnen, hållningen behärskad och vacker.

»Där ser ni, mina vänner» — ett lyft pekfinger likasom gjorde honnör för den annalkande Syntesen — »där ser ni hur tidningspressen genom sin notishunger och sensationslystnad anstiftar oro och tvedräkt i hemmen. Vår tidningspress liknar kvinnorörelsen, båda handskas ovarsamt med brännbara ämnen . . . men kvinnan är stundom i det lyckliga läget att kunna släcka den låga hon tänt.»

»Allt har du nu också reda på, pappa lilla», sade Dagmar och tog fram ett tunt cigarrettfodral av silver. »Tillåter du?»

»Njah . . . nåja», han sväljde.

Senare — när middagen var förbi, en måltid som skulle ha anstått generallöjtnant Alimentoff — satte sig Majken vid pianinot, kinderna hade fått högre färg, och två gånger sänkte farbror Lackau sitt minnesgoda huvud, diskret hostande bakom handen. Säkert tänkte han på jungfruns bön i hennes lönnligaste hjärtekammare, jag är böjd för att tro det. Men till en del måtte även vårt nyss förda samtal dröjt kvar i hans hågkomst — eftersom han plötsligt förklarade:

»Påven ligger igen mellan lakan, jag begriper så väl att tanken på miss Pankhurst är honom olidlig.»

*

Kvällen var mörk och kylig, inbjöd osökt till allvarsamma betraktelser. En brasa sprakade i kakelugnen.

»Vad vi kallar . . . slutet . . . må komma när som helst, i dag eller i morgon, min religion står på fast grund numera», anmärkte Lackau och strök sina kortklippta, vita mustascher. »Gud är för mig *force majeure*, en tvingande nödvändighet i ännu högre grad än synden, liksom vi för Honom är maktfyllnad . . . och domen över Djävulen ett mycket ledsamt prejudikat. Klas Uggelberg, Gud behöver oss, Gud behöver mig, redan därför har jag stannat vid tron på ett liv efter detta . . . eller den andra stranden, du har sannolikt tecknat upp min terminologi någon gång tidigare. Och *vi* behöver få splitternya chanser, Klas, vore det inte förunderligt platt om intellektets utveckling hos betydande personer skulle

inskränkas till sju eller åtta årtionden . . . på sin höjd? Ett så kort tidsmått skapar ju arbetslust och lättja. Puh!» Hans önglober rörde sig, även jag rullade med mina. När det var ganska effektivt undangjort fortsatte han:

»Geheimerådet von Goethe ansåg att spekulationer över odödlighetsfrågan . . . jah . . . han ansåg att sådant bäst passar sig för sysslolösa fruntimmer . . .»

»— och de Högre Stånden, Lackau, märk det!»

»Klas, ditt minne sviker dig inte, jag har länge känt ansvaret tungt minsann, nöjer mig emellertid med att i största allmänhet tro på en oavbruten tillvaro för själen, konstruktiv fantasi kan somligstädes leda tankarna bortom Sunt Förnuft — jag vill nämna ett exempel. Bland böcker som räddades vid brandtillfället fann jag i går

morse Johann Caspar Lavaters *Aussichten in die Ewigkeit*. Han var en beundrad och varmt religiös man, Lavater, Geheimerådet von Goethe kallade sig hans vän och skrev till honom rätt ofta. Har du läst boken? En samling brev, det sextonde handlar om språket i de saligas himmel, sjunde himmeln — ja vad vi menar med språk är det ju inte. Enligt författarns åsikt talar vi där fysionomiskt, direkte ur fysionomien, den må vara hur ordinär som helst, också du kan ha hopp om att göra dig förstådd, Klas, dessutom genom åtbördsspel och något slags magiska toner, härliga naturljud, *konsertermässigt*, alltihop lika blixtnabbt som samtidigt och utan vårt jordiska tungomålsvammel. Var ansiktsrynka öppnar sig och biktar, vart hårstrå låter höra sig, var leverfläck. Högst eget i sanning! Själv är jag inte filolog på det viset, ingen specialist

i sjuhimlalingvistiken. Tänk, jag läste nyligen att en lärd belgier valt lerkrukor från Guatemala till specialkult, till andlig plattform, till enda livsinnehåll! Har du någon . . . dold ungdomspassion för dem?»

»Nej, Lackau, bara ett dunkelt intryck av att du började med en religionsbekännelse.»

»Alldeles riktigt — kanske förvånar det dig? Bernhards av Clairvaux valspråk lydde: *oratio, meditatio, tentatio faciunt theologum* — bön, begrundan och anfäktelse, se där teologen som i en liten ask! . . . och tyder vi ordet *oratio* i Ciceros anda så är jag en teolog av renaste vatten, Klas, mig fattas varken talemått, begrundan eller anfäktelser.»

Då svor jag en dyr ed: »Vid Gud, ingenting förvånar mig!»

Han grep eldgaffeln och teg, rörde om i brasan, skenet gav glans åt knapparna i

hans vita väst. När han ånyo tog till orda hade vi förlorat Bernhard av Clairvaux totalt ur sikte —

»För resten var jag och metade i ån en stund innan störtregnet kom.»

»Naturligtvis. Eller en smula sent på året möjligen, vi skriver i dag den 19 oktober.»

»Där *fanns* fiskar, Klas! Och aldrig är någonting för sent, min vän, aldrig — märk det! Du vet att man kan omvända sig till och med på dödsbädden?»

»Ja tack, det är som att köpa biljett på tåget.» Och så ansåg jag mig skyldig att fråga:

»Nå — än utbytet då? Fick du hajen, Samuel Cornelius?»

I detsamma anmälde betjänten: »Bordet är serverat.»

Käre läsare, sedan tre veckor tillbaka hyste den ganska bildade gossen Filip groll

mot mig emedan jag avlägsnat strålglansen från hans flyende minuter. Men snart faller väl en ny, tänkte jag, socknen är ju stor och långt ifrån fattig på Venusfigurer.

*

Tack vare en god middagslur befanns vännen Samuel Cornelius villig att spatsera med mig inom det lilla parkområdet, ända bort till grindarna. Men där sade han »Stopp nu!» Sedan sade han:

»Jag hade en gång ett förhållande... som det kallas. I min ungdom.»

»Nej nej, Lackau, du överdriver bestämt» — invände jag — »varför skulle du haft det, käre?»

»Jag hade som sagt en väninna», återtog han, tonen tre grader kallare. »Och hon hade egenskaper må du tro, antingen du tror det eller inte. Men låt oss tala om

annat, för genom henne lärde jag känna . . .
kvinnonaturens avigsidor.»

»Samuel Cornelius, än rätan då?»

»Hos våra närmaste finner du vackra
mönster i olika schatteringar, hos din älsk-
värda maka, hos Majken . . . ja och Dagmar
förstås, likaså hos Betsy.»

Det glädde mig att höra. Honom, den
tänkande, gav det dystra perspektiv —

»Klas Uggelberg, flyttar jag blicken från
undantagen och granskar regeln . . . nåja:
inte bara den stora hopens moral, också
överklassungdomens etiska balans är rub-
bad, sederna ha gemenligen försimplats.
Allvar och själsadel ser jag ytterst sällan.»

Det gjorde mig ont att höra.

»Livet är sådant, Klas, det skrider obe-
kymrat vidare, lyfter och sänker mänsk-
ligheten i perioder, några fulla av Dygd,
andra av lättsinne. Tänk på kärleken

mellan könen!... den är nuförtiden ett stick som det knappast lönar sig att ta hem, äktenskapet en konfektionsroman som ingendera parten orkar genomläsa. Varken hjälten eller hjältinnan gör skäl för namnet, Högre Synpunkter och tålmod fattas, det säger tillräckligt. Min hustru var en ängel, Klas, och hon är det utan allt tvivel fortfarande, vi hade olika åsikter om ett och varje... men öppen blick för det storvulna i karaktärsdragen, ordet Svartsjuka till exempel förekom inte i vår Familjebok. Jag kan just undra hur dagens ungdom friar? *Han* frågar... givetvis på gatan: Ska vi för roskull?... och tänder en cigarrett medan *hon* i uttråkad ton svarar: Äh... egentligen är det bara besvärligt. — Vilken horribel brist på ansvarskänsla!... helt annorlunda bar vi oss åt i förra seklet, mitt sekel. Man berättar... jah... om Thiers

tror jag, fransmannen och presidenten, han vädjade till kvinnans Noblaste Instinkter, utbad sig hennes medverkan ungefär sålunda: Mademoiselle, min böjelse för Er är mig övermäktig . . . och understöder Ni propositionen, så *i Guds namn* . . . låt oss grunda en dynasti! — Klas, det kallar jag att tala utan liderlighet och ändå lägga tyngdpunkten på rätt ställe. Tyvärr dog han barnlös.»

»Samuel Cornelius, av allt att döma lopp han inte omkring med bisaker i händerna, hans väsen skydde inte det väsentliga?»

»Alldeles riktigt, Klas. Precis så.»

Efter att ha erhållit denna bekräftelse lovordade jag såväl min vän Lackaus som den franske presidentens vidsynthet och takt, varpå vi i något påskyndat tempo återvände till boningshusen för att undgå regnet.

*

Lackau satt med ett tunt litet pappersblad i handen, ett gulnat tryckalster. Jag hade just på tungan: Salve, domine! . . . för honom som latinvän dyrbara hälsningsord, men knappt hunnen inom den kära trollkretsen förnam jag att f-strängen i hans själsinstrument dallrade — en stackars främling skulle icke ha hört vibrationerna. Att stilla och förväntansfullt slå mig ned i soffan var att gå ny lycka till mötes.

»Dagmar har en tindrande blick på poesi» — utbrast han efter en stunds tystnad — »jag och hon utbytte en gång åsikter i ämnet. Hon sa: En nutida ung verspoet, således äktaboren, kommer genom omedelbar ingivelse mycket snart underfund med att rim och meter är gottköpskram, antikvarisk grannlåt. Framför allt undviker han att lägga sin stora själsskönhet i texten . . . där den strax bleve nersölad . . . vi

läsare får sen hungrigt picka i de tomma mellanslagen, envar efter sin lust och sin näbb. Men på knä ligger han offentligt, pappa lilla, i vild åkallan harangerande sin genius — här avbröt jag henne: Ett slags andligt målbrott, Dagmar, och posituren lämpar sig för ungdomen som lider av varken blygsamhet eller reumatism. Till slut sa hon: I sinom tid avgör nog någon recensentpenna huruvida bönhörelsens under skett, vi andra slipper att förgäves anstränga oss med eget omdöme.»

»Lackau» — frågade jag, igen ett bevis på enfald — »ta då recensenterna aldrig miste?»

»Nej aldrig . . . stora barn . . . det har jag aldrig hört talas om. Deras sömngångarsäkerhet är svindelfri, sa Dagmar, och det är ju bra roligt, sa jag. Emellertid, Klas, apropå poeter — du anar inte vilken djup sinnesskakning jag söker dämpa just nu . . .

inför ett patos som ingen av våra berömda vågat ens närma sig . . .»

»— medge att du håller det i handen, Samuel Cornelius!» . . . brusade jag ut, het av glädje över upptäckten.

»Ja, Klas, jag medger det. Till synes bara ett skillingtryck, plockat på folkets läppar, sålt vid marknaderna, ibland kanske lite . . . brustet här och där, man förstår det så gott, men måleriskt och gripande, vingstarkt som helhet. Vart rim faller mjukt och milslångt borta från allfarvägarna. Själva motivet, Shakespeare använder det ofta — ja jag minns händelsen mycket väl: ett mord, det begicks i förra århundradets Österbotten, *Grenmanska Mordet*. Lyssna inte med örat allenast, Klas, fånga stämningen! . . . ack vem skulle tro att det här unika exemplaret låg som bokmärke i Boccaccios *Decameron!*»

»Räddad tack vare Filip» — djärvdes jag andlös inflicka — »säkert hans nattlektyr?»

»Vilken lycklig slump!» . . . sade Lackau tacksamt.

Nöjet att höra vännen Samuel Cornelius läsa högt var lika sällsynt som ägnat att pröva hållfastheten hos vissa goda föresatser, endast så mycket vill jag säga. En senfödd höstfluga hade hittat ett bart ställe på hans hjässa och valde det till hangar mellan flygturerna, något som icke tycktes angå honom, han lät henne leva och ostörd sväva vidare mot vintern och sotdöden. Ceremoniöst tog han fram sin guldbågade pincené, klämde den om örnäsan, diskret grimaserande, lyfte huvudet och begynte. Jag avskriver dikten under starkt ökad hjärtklappning och med modern ortografi.

»På höga fästet, med klara strålar,
miljoner stjärnor och solen prålar.
Naturen ter sig i vana glansen
och tråder Eviga Lagars dansen —
men du, o Krona av Skaparns hand,
du mänska, sliter ditt samhällsband!

Vad oss är kärast i livets öden,
det värn vi ställa mot sorgen, nöden,
vill ofta brista och bli en börda.
Dock sällan vill det ändå oss mörda.
Som ett exempel på livets gång
ett brott förtäljes i denna sång.

En ädel kämpe på livets bana,
med trohet målad på egen fana,
höll takt och seder i samhällsåren,
blev av sin käraste lagd på båren.
Hans enda glädje på Tidens Hav
ur handen ryckte hans vandringsstav.

Hos Grenman bodde en sjömansstolle
vid namn Wilander, en kvinnopolle;
han hade hjärta för husets viva,
vars skick och later jag ej kan skriva.
Med bägges vilja han strypte sist
den ädle Grenman i rus och tvist.

En oskuldsängel, i mannaåren,
vid egna härden låg blek på båren,
ett dyrbart offer för köttsligt sinne.
Dock — än han lever i folkets minne.
O kvinna, kvinnal! För kamp och bön
fick husets herre så usel lön.»

Här gjorde vännen Samuel Cornelius ett
kort uppehåll — pausen likasom bad om
ursäkt för att den slösades på en kvävd
snyftning, jag skulle ha saknat känsloutbrot-
tet, diktens tragik var så bottenlös. »Ack jag
minns, jag minns!» . . . undslapp det honom
när han åter blev herre över rösten.

»O hemmets pärla! O Grenmans änka!
Har du en hjärna att kunna tänka,
så tänk hur uselt din fackla lyser,
hur många tusen som avsky hyser
för dina bragder i hemmets dal,
för huslig vanfrejd i Grenmans sal.

Du son från havet, från Ålands dalar,
om Eder dårskap de kristna talar.
Du bär med rätta din tunga boja,
sen du huserat i Grenmans koja.
Bland polens isar, bland valars brus
bör du, o sälle, få hyra hus.

På Ödets Vågor vi alla gunga,
så män som kvinnor, som gamla, unga.
Mot dolda klippor i svarta natten
man städs vill kastas av Tidens Vatten.
Sen upp, kamrater, i farans famn,
hur stjärnan blinkar vid målets hamn!»

Tystnad följde, lång tystnad.

»Klas Uggelberg, ingen recensentpenna har varit nog finskuren att våga sig på detta. Inte en!»

»Nej», sade jag.

Han reste sig, gick några små slag över golvet, mumlande för sig själv:

»Vilken sensibilitet! . . . greppet ställvis realistiskt, åja-ja, dikten handlar om ett mord . . . men allt, allt kan lyftas, förändligas . . . allt utom svåger Ossians professorsblick på Historien. Va?»

»Jo», sade jag.

»Uggelberg, till och med en frack kan förändligas . . . och därigenom göra sin bärare uppuren, tro mig! Eller tvivlar du?»

»Nej», sade jag.

»Uggelberg, var viss om att jag aldrig underskattat yttre hedersbevisningar, fracken utan ordenstecken är ett liv utan erkän-

nande, vad som skiljer ovanligt folk från vanligt måste hänga utanpå så att man *vet*, annars observeras det inte. Vem i Herrans namn anar väl att jag bär en stor kraschan *inne i* bröstet, Lyckans Stjärna i mitt hjärta? . . . bara du, Klas, du har nog märkt: hur stjärnan blinkar vid målets hamn. Va?»

»Jo», sade jag.

Vi tryckte varandras händer, tigande, resignationen var så stilla och vacker att den tvang oss till ny tystnad.

*

Ju längre hösten framskred dess oftare intog vännen Samuel Cornelius sin vilande ställning i arbetskabinettet och tänkte skarpt. Jag fick lov att både lirka och munhuggas för att få honom med på ännu en liten åktur, min ingivelse n:r 4, en upprepning

visserligen men en sund och välmotiverad upprepning, låt vara att den blottade slocknande fantasi hos förslagsställaren. Under färden delgav han mig utan otålighet sina tankar om Ingenjörvetenskap och sådant, överhuvud praktiska banor — och till dem räknades naturligtvis järnvägarna — förde särskilt industriens och maskinkraftens talan med vackraste oväld, jag höll på att falla i förundran men tänkte att kanske har gubben sina finaste placeringar i den sortens bolag? Och nu många år efteråt tänker jag: Käre Lackau, hade du fått leva så länge att också Lagen om själsförmögenhetsskatt hunnit stiftas av välvis riksdag — vid Gud, du skulle inte ha gömt ditt pund i jorden, ånej, underbart lugnt skulle du ha deklarerat din rikedom och sagt: Där ser ni!

Vi hade vänt och åkte i fullt trav nedför en backe när han gjorde mig frågan:

»Vem uppfann hjulet tror du?»

Jag svarade någonting om att min okun-
nighet snarast möjligt borde skingras.

»Hjulet, Klas Uggelberg, är en rörelse-
symbol, sinnebilden för Alltings Ruljans.
Vad som ena sekunden är uppe och hög-
färdas, det ligger i grus den nästa, allt
rullar. Och ju fortare man kör dess fortare
går det.»

»Igen ett par fyndord, Lackau!»

»Ja och ändå så enkla», instämde han.
»Rätta dig efter dem i tid, du bör varna
kusken.»

Jag lydde och satt sedan tyst för att samla
mina skolkunskaper, ingen kunde veta mot
vilken Frågornas Port vi törnade om en
stund, bäst att hålla sig i de förra spåren —

»Samuel Cornelius, folk talar ibland om
ett femte hjul under vagnen, har du nånsin
sett det?»

Oväntat nog blev han het, moraliskt uppskakad, fnyste.

»Puh! . . . femte hjulet under vagnen är precis samma humbug som sjätte sinnet under medvetandet, ett sinne jag inte tvekar att kalla ren spiritism. Och på andarnas knackspel står ingenting att vinna. Missbrukad nervkraft, blå dunst i ögonen, taskspelarkonst. Onatur. Däremot . . . jah . . . du minns att varhelst Geheimerådet von Goethe gick eller färdades, alltid bar han sin hammare i fickan, alltid knackade han träffsäkert på Vetandets Urberg och fick reella svar, mot honom ljöd ett mycket naturligt eko: Herein! Han var en van forskare, ser du, ingen spiritistidiot. En klarsynt man, ser du.»

Ungefär vid det laget körde vi fram till trappan, Majken tog emot oss i tamburen, Alma kom lite senare. Som nyförlovad

tycktes mig Majken icke riktigt sig lik, jag fann henne emellanåt väl snar i omdömet, tanklöst pratsam, ja ofta burrig i håret när fästmannen var på Myrans. Kort efter bröllopet blev hon åter min lugna, kritiska dotter, jag gissar att Alarik småningom märkt det. Nu berättade hon nyheter från huvudstaden —

»Pappa, Urban Unges gamla moster har insjuknat i gastritis . . .»

»— heter hon inte Wilander i sig själv?» . . . inföll Alma. Och jag följde exemplet:

»Lackau, måntro hon är befryndad med den där sjömansstollen?»

»Med vem?» . . . skrattade Majken.

Vännen Samuel Cornelius endast såg på mig. Hans blick sade: Du observerar väl Rangskillnaden mellan kvinnornas samtalsämnen och våra?

*

Musikafton i Gartenhaus am See — men sällskapet samlades hos min hustru och mig redan långt tidigare. Mittunder frukosten anlände fru Betsy med lille Valter, de skulle vara våra gäster till följande dag, jämte Ellborns: far, dotter och sonen Alarik, Majkens mörklockige spelprins. Dottern heter Sophie, okänt varför. Dagmar vägrade att komma oaktat jag på faderns vägnar skrivit ett tämligen ärbart bjudningsbrev, i stället sände hon en billet-doux.

Gundö, den 2 november.

Okynnesguffar!

Jag är lat, nu vet du det. Men pappa bör du säga att jag tagit meditationens slagruta ur skamvrån och halvklädd ligger med den och en skabrös roman på schäslongen så flitigt, att jag efter slutat arbete inte orkar applådera sonater. Säg honom dessutom att min stackars fladdersjäl under

spetslinnet — såvitt jag kan se, du såge nog djupare, jag känner dig — ja att min odödliga själ börjar återfå sin personlighetsprägel här och där, kanske ge dessa rader stöd åt påståendet? En kyss till er alla, director cantus Ellborn inbegripen — om han är lika tokig som du. Men det är ju omöjligt.

Dagmar.

Herregud den kvinnan! Farmodern lär ha varit ett halsbrytande kvickhuvud, lyckligtvis har fadern helt och hållet undgått mindervärdiga arvsanlag.

Sophie Ellborn, en sensibel ung dam, beundrar sin bror violinisten ända ut i hans fingerspetsar — vilkas flageolettspel, eller vad det kallas, nästan strax får henne att gråta av salighet, hon tål icke höra det varje dag — tammefan inte jag heller, tacka vet jag Lackaus pekfinger på den motoriska nerven! Emellertid hinner hon dyrka även

mig och mitt sätt att uppträda, okänt varför, som faktum står kvar att vi mycket sällan gå förbi varandra utan små ömhetsbetygelser. Att vederfaras rättvisa är ju både sällsynt och angenämt, det har jag hört av en van forskare, men att plötsligt genom sin dotters kärleksfulla åtgärder bli närskyld med villfrämmande människor kan ofta falla sig tungt, åtminstone i början. Director cantus Ernst Ellborn, min allra nyaste broder, talar helst och i termspäckad föredragsstil om Schumann . . . eller låt gå för Schubert! . . . jag sammanblandar dem alltid, tar därför aldrig deras namn i munnen, förtiger dem hänsynslöst, de må gärna för mig flyga jorden runt, herren till Myrans angår det icke. Frånser man grymheten häri så gjorde jag mitt bästa för att ge hjärtevänner Ernst ett intryck av allmänbildning, en viss allmänbildning, dessutom

ett intelligent och älskvärt intryck, huruvida det lyckades är en annan sak. Jag var idel uppmärksamhet. Till slut blev hans prat mig för enformigt, jag miste tålmodet och drog honom vid öronen in på *mina* betesmarker, något som ju lätt gick för sig genom en kåserande analys av kraftfoderblandningar för mjölkkor, ett finfint ämnesvärt bifall. Och det fick jag utan knussel, han gav mig en lekfull puff mellan revbenen och skrattade —

»Utmärkt, utmärkt, bror Uggelberg, vi kommer att gå utmärkt ihop ska du finna.»

Vilket besannats. Så fort jag öppnar ett samtal med storslagna vyer à la Lackau säger han att jo minsann har jag inte Schumanns styrka i miniatyrmåleri! Och så gnolar han ett par lösryckta takter, troligen ur en eller annan slagdänga. Och så gapskrattar han. Vi gå alldeles utmärkt ihop.

Vännen Samuel Cornelius hade tagit plats i en bred länstol och lät lille Valter från knähöjd klättra uppför västen till axlarna och hjässsans snögräns. Käre läsare, ser du icke tavlan tydligt för dig? . . . fru Betsy sökte inskrida men ombads i lenaste bröstton att vara lugn. Först när han kände något slags . . . ja något fuktigt på ena handen, säkert det där våta som efter gammal slentrian kallas fukt, först då överlämnade han sakta och djupt fundersamt pilten i andra händer: vad betydde detta? Med ens slog det honom att sådant är livet och han sväljde.

»Där ser ni, mina vänner» — sade han andaktsfullt — »naturen är alltid sund och överflödande rik på utvägar.»

Lille Valter leddes brådstörtat bort av modern just när han ville ge noggrant besked om händelseförloppet och dess innersta orsak.

Klockan halv åtta vid pass tog musikunderhållningen i Gartenhaus am See sin början. Timmen därförinnan rörde sig Lackau artigt och otvunget i vår lilla krets, gick än till den ena, än till den andra, tycktes i allmänhet hellre låta gästerna tala än göra det själv. Högst eget! I vänstra rockuppslagets knapphål bar han en vit senhöstblomma som Majken plockat, vi luktade på den i tur och ordning. Allt-somoftast var fru Betsy vid hans sida för att lirka ur honom huru han mådde, om han kanske kände sig illamående, om han kände »stygn» någonstans? . . . efter min mening ganska pjoskigt men en vacker pjoskighet, ett vackert drag ur livet. Med enkla små medel undandrog han sig att svara, diskreta små gester — mörkt vemod låg icke desto mindre i blicken, nu såg även jag det. Ljus på alla bord, hela Gartenhaus

strålade av ljus i stakar och lampetter, och Filip bjöd te på en väldig silverbricka. Finaste Darjeeling-te.

Icke ens det kunde stilla fru Betsys oro —

»Tänker du på något sorgligt, morbror?»

Vi gjorde mimiska tecken åt henne att hålla upp med frågorna, jag för min del knöt näven i byxfickan.

»Jo . . .» sade han plötsligt. Och så sade han ett nytt och än dovare »jo». Då ryste vi första gången.

»Vad är det som pinar dig, morbror?»

Stum och likasom stel i ansiktet av högstämt allvar satte han sig i sitt soffhörn, pannan fårad av djupa veck, hans bröst gick i vågor en stund, hans skjortbröst fårades av djupa veck.

»Vad är det som pinar dig? För Guds skull tala, morbror!»

Varken knäpp eller kny hördes — med

andra ord: stormen slet i takteglen och tvang den hundraåriga ekens grenar att piska fönsterrutorna, det målar vårt själs-tillstånd sannare — ehuru ren lögn — och kallas därför skönlitteratur.

»Just innan ni kom . . . fann jag notisen i kvällsbladet.»

Nu blev spänningen absolut olidlig och hade säng varit bäddad så skulle jag bums ha lagt mig mellan lakan som påven. Ingen av oss andades, det är min fasta tro.

»Eu-Euftrat försvinner.»

Stöten var omöjlig att stå för, den som ännu icke hunnit ta plats sjönk ned på närmaste stolsits utan begrepp om vare sig tid eller rum eller Isförhållanden.

»Jah . . . ni fattar naturligtvis inte . . . inte allihop hur gränslöst det upprör mig» — hans röst skalv — »en modern mänska fattar det inte, nej, vi äldre och tänkande

så mycket mer. Jag har vuxit upp med den floden, i sanning en helig flod, jämte Nilen jordklotets yppersta, men ingenting aktas ju heligt av tjugonde seklets pöbel som helst vill grusa allt gammalt och fornt . . . i mån av kurage och krafter. Euftrat, Euftrat! . . . redan i tidiga barnaår, skolår, följde mitt pekfinger på kartan ditt lopp . . . och som fullvuxen har jag lustvandrat på dina stränder med Konungar och Vismän, med Sargon och Naram-Sin, fördjupad i sinnrika samtal, en jämlike — ett draget Svärd på de blodiga härtågen, en Överstepräst vid Istars offerfester. Ack vilken livlig och ljuv fantasiens lek! Euftrat! . . . den äldsta kultur Historien känner har blomstrat kring din bädd, i palatsen bland palmlundarna, i solnedgångssagors purpurblå dunkel, mytiska undersagor om våldsdåd och brott, om härskarmakt och älskog, om

döende krigares stön och triumfatorers jubel. Euftrat! . . . ditt blotta namn samlar sjunkna ruinstäders namn till en stjärnbild på Minnets Himmel: Babylon, Guds port . . . Eridu, Nippur, Larsa . . . men främst Babylon, Babylon! . . . där Sumerernas guld ofunnet slumrar i avlagrat slam och hieroglyftecknen trängas på framgrävda kvaderstensmurar. Och nu, o du heliga flod, nu sinar du ut i Förgängelsens sandhav! Se dig inte tillbaka, vet att mitt trofasta hjärta . . . förkalkat till randen . . . hyllar med verop din sista färd! Vörndnad för döden, ni unga, stämnen strängarna! . . . en sorgmarsch, sorgmarsch när Euftrat jordas . . . som skalden sjunger så underförstått bittert men graciöst: i Eviga Lagars dansen.»

Käre läsare, aldrig har Hävdernas marginal för mig varit en så bred och blomsterströdd kungsväg till rätt uppskattning

av texten, en notis i ett huvudstadsblad. Jag tänkte: Samuel Cornelius, avundsvärde man, vad jag yvs över dina ingivelsers höjdflykt, målerisk och djärv, vingstark som helhet!

Sophie grät mot min axel, klockan slog halv åtta, genast grep Alarik sin violin och stråken, Majken ackompanjerade honom intimt — ja terminologien är Lackaus, jag har ingen fackkunskap på området, jag citerar Lackau, lånar som vanligt ordalag och eld ur samtalen med honom. Ensam och drömtyngd satt han i soffan, bror Ernst mellan Alma och fru Betsy i samma rum, jag med Sophie i arbetskabinettet, dörren dit in stod öppen. Och jag tänkte: Se, se, där står sängen med det mattgula siden-täcket som dunmjukt hägnat den gamles sömn!... nej vad nu: hans synbilder ur en avlägsen fornvärld... under nattens

tysta timmar . . . medan jag liknöjt snarkat vid min makas sida.

»Gråt inte, Sophie», bad jag sakta. »Kanske Tigris blir kvar.»

*

Filip bar in två ljus som han ställde på bordet i salongen. Alltsedan blixten antände villan fördrog vännen Samuel Cornelius icke elektricitet i någon form, snilleblixtar undantagna, dem satte han ju livet igenom framom vilken annan belysning som helst.

Vårt tema var Boccaccio och Decameron.

»Jag fastslog nyligen uttryckligt, Klas, att Geheimerådet von Goethe hade såväl forskaranlag som omdöme. Och jag vidhåller det. Fullt berättigat sa han till Eckermann att varje finkänslig mänska på den bildningsnivå man uppnår i förnäma

personers sällskap, personer ur de Högre och Högsta Stånden, ja att en så vällottad mänska omöjligt kan finna hans skådespel Tasso svårförstått. Detsamma säger jag om Decameron, vågar till och med påstå: också ett intellekt som enbart skolats i småborgerliga kretsar måste . . . tycks det mig . . . ovillkorligen få en viss hum om vad som inte sällan faktiskt går för sig i många av den italienske mästarens noveller. Jah . . . mitt intryck förefaller dig skevt ser jag, du småler, det är givet.»

»Nej, Samuel Cornelius, jag bara häpnar över att min motsägelselust . . . fastän ganska stor . . . ändå inte är tillräcklig att visa mig ens minsta angreppspunkt i din utläggning.»

»Klas Uggelberg» — genmälde Lackau utan hetta — »lika visst som jag alltid funnit dina invändningar föga hållbara, lika

visst har jag alltid stått oförstående inför din motsägelselust.»

Jag nödgades medge att så varit fallet. Han fortfor:

»När Boccaccio berättar att solen från himmeln förjagat stjärnorna och från jorden nattens fuktiga dimmor, ack då kommer jag ihåg ett otal morgonstilla timmar i Guds fria natur! . . . och när han låter borden dukas vid det sköna vattensprånget, Klas, då stiger strax för min inre syn vår utfärd till Källan . . . i det angenäma höstvädrets rena luft. Däremot känner jag mig otäckt flau och gammal och olustig var gång han under salvelsefull åkallan av den Gudomliga Nåden stereotyperar sin slutharang . . . sensmoralen . . . i en kopplarfurstligt hes viskning om att de älskande sedermera ofta men försiktigt hade mycket nöje av varann, ett nöje han sällan försummar att önska

oss alla. Man blir läst och tjuvläst och världsberömd med mindre, Klas, ja man blir nattlektyr, folkgunstens kulmination, och i den stilen borde svåger Ossian ha skrivit Katarina II's Historia. Som ingen läser. Decameron slukas rå, det kan du lita på.»

Jag gjorde det följaktligen. Så frågade han utan ett enda överloppsord som brygga —

»Shakespeares namn . . . har det nånsin blivit nämnt i våra litterära diskurser?»

»Jo då! Senast i samband med Grenmans.»

»Vilken . . . Grenman?»

»Minns du inte? Den där oskuldsängeln i mannaåren.»

»Riktigt, riktigt. — Shakespeare är ju . . . nåja. Märklig. Framför allt gåtfull, Klas. En charad. Var stavelse, de olika beståndsdelarna tyder man . . . jag äger honom i sex

delar, sex praktband som jag med lätthet dechiffrerar från pärm till pärm... men det hela, det förlösande ordet... jag får inte fatt i Syntesen. Sådant brukar aldrig hända mig.»

»Nej aldrig!»... utropade jag varmt.

»Klas, huruvida felet är mitt eller möjligen Shakespeares...»

Här avbröt jag honom — »Samuel Cornelius, därom må de lärda tvista.»

Han insåg att striden skulle kräva månader, ja år, satt därför nedslagen och tyst en lång stund. Men innan jag gick bad han Filip lägga två stora, splitternya portföljer på bordet och framtog ur den ena av dem ett kopparstick, jag vill minnas att det var ett kopparstick. Ogillande höll han det tätt under min näsa, jag fick lov att böja huvudet bakåt för att alls kunna se —

»Titta, Klas! Sticket är världsberömt. Och det är Leda, svanen är från någon mytologisk trädgård på Medelhavskusten. Och av poserna att döma går Boccaccios önskan rätt nu i uppfyllelse.»

»Ja, Lackau», sade jag sorgset. »Men försök att lugna dig, ett försök att hindra vore säkert väl sent. Och kanske Zevs bleve ledsen? Svanen är Zevs.»

Min skygga ansats till en handtryckning godtogs icke. Jag trodde den vara ägnad att fastslå ett eller annat, det skänkte oss alltid huggnad, men nej: jag hade återigen dabbat mig!

*

Med Lackau till bords — hemma hos mig. Familjen sedan en vecka i huvudstaden.

Elegant höll han en knivsudd salt framför sig — ungefär 25 centimeter ovan tallriken

— medan han återupptog frågan om förhållandet mellan husbonde och tjänstfolk, ett ämne vi tidigare snuddat vid. Jag har dagligen övernog av det i praktiken.

»Myndighet, Klas, mans myndighet plus nobel välvilja uppnår briljanta resultat, briljanta», förklarade han bland annat. »Men också urskillning fordras. Nyanser. Det händer mig aldrig . . . och ändå skulle jag utan att kränka min taktkänsla kunna smått otåligt ropa till Filip, betjänten: Kom hit och dra kängorna av mig! — Mot ståndsbroder och vänner ur borgarklassen anslår jag en mjukare ton, likaså mot självägande, plikttrogen allmoge, prästerna obetaget att hålla sig undan . . . nåja . . . exemplet är Geheimerådet von Goethes, han fann det karakteristiskt för gentlemanen, jag utber mig precis samma handräckning . . . låt oss säga så här: Klas Uggelberg, vill du inte

vara av den stora älskvärdheten att lösa mina kängsnören . . .»

»— gärna, gärna om du finner mig värdig», föll jag honom i talet och sköt stolen bakåt för att efterkomma hans önskan. Men blev hejdad av en arg liten spark och ett bittert, ett modlöst:

»Ja du ser nu, Klas, att mänskan av ingen så grovt missförstås som av medmänskan! . . . och just när jag lyckats samla dina kringspridda tankekorn i en hög där jag ville ha dem. Det är hårt, det är hårt. Mellan så gamla . . . ungdomskamrater.» Varpå han lät saltet falla där han ville ha det, icke tillfälligtvis, nej nej, i valet av tidpunkt låg någonting fullt medvetet attiskt som jag fortfarande minns och beundrar.

Och dock stördes intryckets första verkan, tystnad hade varit naturlig. Bruno Renfana, arrendatorn, steg nöjd och burdus

över tröskeln med ytterrocken på sig och slog en bunt tusenmarkssedlar i bordet —

»Man var inte hemma, jag har sökt herr Lackau, och här får han resten av pengarna kontant så det smäller! Och så är den affären undan.»

»Vi äter, sakramentskade drummel!» . . . röt jag och for upp från min plats, ilskan hopsnörde strupen.

Då gjorde sig vännen Samuel Cornelius, Baronen, oefterhärmligt överlägset till situationens herre.

»Klas Uggelberg» — sade han lugnt — »du glömmmer i någon mån den strama styrsel av sin genius man efter fyllda sextifem år bör vara mäktig. Dämpa vredens rodnad och röst, det höves vår ålder, vår uppfostran. Jag har sålt min brända tomt, villaparcellen, köparn står framför oss . . . lite bredbent måhända men iförd en rätt

trevlig paletå. Affären är klar som sagt, kontraktet undertecknat i vittnens närvaro, betalningen kvitterad samtidigt . . . ja somt fattades och fick anstå, en suverän tillit från min sida. Utan tvivel. Dig underlät jag att rådfråga, Klas, fastän dina insikter i handel och vandel, lantbruk och borgerlig näringsverksamhet skördat rikt och befogat erkännande, jag följer mina egna Ekonomiska Lagar . . . som mindre tillgodose personlig fördel än regeln: noblesse oblige. Att sälja är lappri och latmansgöra, sannerligen inte matematik i högre mening, vid en så simpel transaktion kommer varken algebraisk analys eller . . . eller kedjebråk till användning, jag behärskar dem båda, herr Renfana kan gärna höra det. Varifrån tar du ditt portvin, Klas? Det är ypperligt.»

Paus.

Arrendatorn med ett svagt försök att le:
»Man borde väl räkna igenom summan . . .»

»— faller mig inte in», avbröt honom Lackau och gömde händerna bakom ryggen. »Men kanske ni vill vara av den stora älskvärdheten att lägga sedlarna på soffbordet? . . . tack. Herr Renfana, efter egen utsago är ni framstegs- och nykterhetsman, åtminstone ingen kommunist, därtill äger ni för mycket mammon, ni är hederlig i allo och ert sätt en ögonlust, jag har äran intyga det. Och jag är ingen puttelkrämare. Gå nu och så potatis i askan efter mitt nerbrunna hus, tidevarvet kräver potatis där Bildningens Vingfrukter odlats. Gud skydde er sådd, ädle jordbrukare, jag ber om min hälsning till hustrun och barnen, i synnerhet barnen.»

En lätt rynka i pannan, en knappt märkbar nick, en vägvisande handrörelse — och

jag var ensam med situationens höge, höge herre. Han blickade tankfullt mot dörren.

»Vår gode arrendator tycktes mig röd i ansiktet som en kokt kräfta när han gick.»

Äntligen fick jag framstammat:

»Ja och stjä-stjärten var blygt hoprullad.»

Meditativt valde baron Samuel Cornelius Lackau ut åt sig ännu en tunn skiva av steken —

»Bildligt talat, bildligt talat, emellertid en anmärkning med säkert sikte och udd, tyvärr lämnar stanken av hans smorladersstövlar inte näsan likgiltig, blanksvärtan Filip köper hos droghandlarna är ett fint kemiskt preparat. Kemien, Klas Uggelberg, har givit månget forskarnamn glans, Naturkunskapens Träd dess djupaste rötter, mänskokännedomen fast mark att bygga på, mig ett kärt arbetsfält. Det kan man inte säga om halievtiken, hednamissionen, en

salvelse som luktar oombedd påflugenhets
och syffisans — öka din välvilja, Klas,
genom att räcka mig legymerna . . .»

*

Första snöfallet.

Vår telefon är ständigt i olag när den
behövs, därför hade jag i stor hemlighet
telegrafiskt påmint Dagmar om att faderns
födelsedag nalkades, samt tillagt: Släng
romanen i skamvrån och kom, ta slagrutan
med dig, guffar har gott utrymme men
dåligt huvud, pappa lite krasslig! — Min
ingivelse n:r 5, jag vidhåller det än i dag
fastän Alma gick och inbillade sig att hon
långt förut . . . nåja.

Brädspellet var skjutet åt sidan. Nu suto
vi, Lackau och jag, småpratande vid en
god gammaldags aftondryck innan ljusen
tändes, han såg rätt medtagen ut, kände

plågor någonstans under bröstet. Doktor Bilsteen fick jag på inga villkor tillkalla, han förbjöd mig det, vi skulle se tiden lugnt an och för all del icke reflektera över detaljer i mänskokroppens tillstånd utan nöja oss med vad vi ofta tänkt och erfarit. Nämligen att livet är sådant.

»Läkarkonsten bara irriterar» — sade han — »den är en broms för naturen som vill ha sin gång. Och för resten har jag min samlade viljekraft, min hemliga huskur. Alldeles som naturen. Skåll!»

Vi smuttade på glasen. Sedan sade han osökt:

»Uggelberg, av mannen fordrar jag främst: allvar, snygghet och gästvänskap. Allvar ställer jag obetingat i täten — du har en färgfläck på vänstra rockärmen, häng ut kläderna till rengöring i kväll! Avskyvärda finner jag: gnideri och snusandet. Börsen

öppen för nödställda, näsan för vällukter, själen för sunda intryck, se där levnadsmaximer efter mitt sinne!... i fråga om gästvänskap intar du en bemärkt Rangplats. Skåll!»

Vi smuttade på glasen. Så sade han:

»Djupare tankegång och kalkyleringsförmåga kan man ju inte begära av vem som helst, du till exempel gjorde i brädspelen flera tärningskast med synnerlig tur men forntidens greker och romare skulle ha fått sig ett homeriskt löje åt ditt sätt att placera brickorna.»

Jag instämde tre gånger, var sats fick sitt särskilda »ja», något som tycktes bereda honom avsevärd lättnad. Vi smuttade på glasen. Och snön föll utanför.

»Vet du vad, Klas, i natt vid ungefär tvåtiden slog jag täcket åt sidan och övergav min ensliga bädd...»

»— där har vi det, Samuel Cornelius!
Du blev kall om . . .»

»— jag vet, jag vet», snäste han av mig.
»Behåll sista ordet, jag riktar blicken högre
. . . *ad astra!* Bort från kroppens rebellion.
Pannan brände . . . och utan ro, utan kal-
songer mätte jag golvet med snabba steg,
drog upp rullgardinen, öppnade fönstret.
Och lugnet kom. Ack vilken klarhet, frost-
luftens avglans, ack vilka synbilder för en
forskares fantasi! . . . min är ju alltid så
rörlig. Jag liksom lösgjordes ur mörkret,
ur tid och rum . . . lyftes . . . och från
Stora Björnens rygg såg jag världsalltets
under. Draken klöv etervågorna i ett stänk
av gnistor, gapet med eldtungan vidöppet,
Jorden gick liten och plågad och krum i
planeternas ringdans. Herakles lyste av
skönhet och hjälterykte, flammor lekte
kring hans klubba, det dödstunga vapnet,

bleka trängde sig Plejaderna samman i skräck för Orion, kvinnojägar med stjärnsmycken i bältet. Halvt dold av ett strålnippe, Berenices guldhår, stod Jungfrun bländande naken vid synrandens gräns, vartdera Lejonet låg nerhukat i sin ljusdjungel, Oxen rullade sitt blodsprängda jätteöga Aldebaran. Och Jakthundarnas skall hade tystnat. Men plötsligt . . . Klas Uggelberg . . . plötsligt strök *Evighetens Ande* över Lyrans silversträngar, klangen sprang fram som tonkristaller på isblå grund, rymden fylldes av sfärernas musik, Örnens himmelsflykt hejdades, Svanen vilade på utbredda, skinande vingar. — Nåväl, min vän, medge: borde inte Trädgårdens Prydnad ha kallats Gartenhaus am *Stern*? Va?»

»Jovisst, Samuel Cornelius» — jublade jag — »herrejess-jo, amen. Synd bara att du blev kall om . . .»

»— äsch, Klas!» . . . snäste han av mig ånyo — »den lilla risken sätter man sig över på Stora Björnens rygg.»

Då teg jag och skämdes. Vi tömde våra glas. Snön fortfor att falla.

*

Den 26 november, Samuel Cornelius Lackaus födelsedag. Och Dagmars namnsdag. Hon hade anlänt, hennes lyxbil stod rengjord och fin under tak, chauffören stod rengjord och fin under köksans uppsikt, vår köksa är gammal och strängt sedesam. Och det finns mycket och ungt kvinnfolk på Myrans.

»Klas, jag vill att pressen håller sig lugn, bra att du inte alarmerat tidningarna», berömde mig Lackau. »Jag vill att intervjua hållas borta. Du förstår?»

Jo jag förstod fullkomligt.

Hans nervösa oro tycktes ge vika ibland, magplågorna likaså — insvept i en nattrock av vit flanell satt han i sin karmstol, över knäna låg en filt. Blommor prunkade på borden, sköna och sällsynta blommor, Majkens arrangemang, en skön och sällsynt ingivelse. Växthuset är mitt.

Stum såg jag mig omkring i kretsen och fann det bäst för oss alla att sammanfatta våra känslor i ett flott uppsving, spände därför som rasande efter en Syntes, en mäktig formel —

»Jah, kära vänner», sade jag och kallsvettades invärtes. »Finner man överensstämmelse mellan Vetenskapens rön och . . . här ser vi nu följderna av att utan . . . utan vidare titta på stjärnorna.»

Lackaus min tillkännagav för de övriga att jag alls icke tänkt innan jag talade.

»Må det kosta mig livet, Uggelberg, jag

ville ändå inte undvara den upplevelsen, alltför sällan utbyter vi jordkokornas värld mot firmamentets praktvalv. Det är utomordentligt väl bibehållet och där finns ännu åtskilligt att observera, du kan tro mina ord. Dagmar, din dräkt är deliciös men en smula knappt tilltagen.»

Dottern smålog —

»Pappa lilla, kvinnan klär ju av sig när hon riktigt vill klä på sig fint. För att tackas mannen. Eller för att hedra sin fader genom att visa mänskorna hela formfulländningen i hans verk . . . eller åtminstone halva.»

Vännen Samuel Cornelius myste först, så blev han allvarsam.

»Hm. Kvinnomodernas logik är läran om den rena galenskapen, ett gift inte bara för tankeredan utan ofta för plånboken, man har funnit spår av det i mången ekonomisk ruin, Dagmar.»

»Nej fy så otäckt, pappa! Vi borde gå spritnakna.»

Nu anmälde Filip:

»Herr Bilsteen, kommunalläkare.»

Under sken av att lyckönska gjorde vår gode doktor besöket, för resten Almas idé, odelad hennes, jag brukar icke tillägna mig andras ingivelser. Tyko Bilsteen har små grisögon, huruvida han i dem har den borne medicinmannens örnblick lämnar jag osagt, emellertid var han noggrann och undersökte patienten länge. Pulsen fann han »munter och lättfärdig» och lovade att förnya besöket följande dag. Och då ha med sig ett plåster. Och så »Adjö, adjö» och »Gubben är nog kry i morgon.»

Käre läsare, någon ny jakt efter en formel anställde jag icke, du kan tro mina ord, i stället läste Majken upp telegrammen — från Ossian Coller, Unges och Ellborns.

Den kära släktens tilltänkta ärebetygelser hade vi nödgats mota, lugn framför allt önskvärt. Urbans gratulation lydde: »I anledning av dagen blicka vi verkligen djupt i bågarn, sköt om det centrala som hittills.»

»Han kommer att göra karriär ska ni få se!» . . . utbrast Lackau, ögongloberna rörde sig.

Redan före aftonteet drogo vi oss tillbaka, jag var den siste som sade godnatt, just då reddes åt Filip en bädd på soffan i det yttre rummet. Men knappt hann jag sakta stänga dörren innan vår sjukling otåligt hov upp sin röst:

»Klas! Klas! Klas!»

Jag lydde. Vid mitt återinträde satt han varmt ombonad i sängen, ryggen stödd mot en stapel kuddar, händerna slätade sidentäcket nervöst och utan avbrott.

»Uggelberg, praktisk bondjuridik och pro-

cesser har du en smula reda på, arvslagarna och det rättas teori är jag nu alltför trött att klargöra från början.»

»Det förstår jag fullkomligt, Samuel Cornelius.»

»Nåja, Klas . . . i fall av min bortgång, eller egentligen var det annat jag ville . . . jag är inte barskrapad. Under sömnlösa nätter har en vacker och vittsyftande tanke föresvävat mig, en donation, ett *testamente*, ledsamt nog möter det hinder. Jag nödgas lägga planen å sido.»

»Samuel Cornelius, mellan oss två bör råda så pass mycken tillit . . .»

»— otvivelaktigt, otvivelaktigt! Tänk efter för omväxlings skull: en fristående lärostol i Sunt Förnuft vore ingalunda tokig? Va? Jag har tänkt det ofta. Än här, än där skulle den resas . . . på hög andlig plattform, högre än huvudena så att säga» — han

gjorde en vemodig gest mot karmstolen borta vid fönstret — »ja närmast någonting i den stilen. Men då inför stor publik, Klas, du är i längden väl liten och dessutom gammal. Glömsk och liksom alltmer efterbliven. Eller som du själv säkert föreställer dig: alltmer humoristisk.»

»Det låter kanske bättre», medgav jag.

»Nå — ser du nu var hindret ligger?»

»Vilket hinder?»

»Där ser du! En lärostol i Sunt Förnuft är *överallt* av nöden, Klas, *överallt*. Och jag vet av egen erfarenhet hur gränslöst det anstränger hjärnan, nöter på nerverna, mannen vore slut inom en månad.»

Käre läsare, stackarn var verkligen förtjänt av medömkan och Lackaus hänsynstagande tycktes mig storartat.

»Ja din like, Samuel Cornelius, honom driver man inte upp för pengar.»

Han suckade.

»Pengar sa du — annars det enda som senteras i tjugonde seklets morgon. Nåja som sagt, vi måste låta tanken fara, vad långt värdefullare jag kunnat ge har elden slukat.»

»Ditt sannaste Eftermäle, Lackau!»

»Förvisso. Emellertid, Klas, en iakttagelse: späd ut Sanningen med ganska mycken och söt lögn om du vill få mänskorna att svälja den. Smaken är sådan. Det kallas Högre Sanning.»

»Lita på mig, Lackau, just min styrka!»

»En av dina svagheter, Uggelberg, men ibland smått älskvärd. Man förlåter och glömmer. Och nu godnatt.»

Jag tog avsked, stumt avsked, känslorna sökte förgäves ett hastigt och direkt utlopp.

*

Dagen därpå låg Lackau till sängs. Och kommunalläkarn kom med sitt plåster.

»Nå, följer vi dietetikens regler?» ... sporde han misstroget. »Och tar vi desamma pillerna som i våras?»

Patienten drog munnen till ett surt löje —

»Vi hyser sen länge en välmotiverad avsky för farmakokatagrafologien.»

»Herrejess vad är nu det igen för något?» ... kved jag sakta under tyngden av min skrämmande okunnighet.

Doktorn ryckte på axlarna — »Bror Lackau menar receptskrivningsläran.»

En stridslysten rättelse uteblev icke: »Jag menar dussinrecept. Märk väl, Klas Uggelberg, vännen Bilsteen blottar sig aldrig i första hugget, han skonar oss tills vidare, väntetiden slår han ihjäl med kroniskt kortspel ... eller mikroskopet, ett ledbrutet mikroskop, förstorar mögel, jäst-

svamp, sin fåfängas groddkorn och annat skräp.»

Doktorn ryckte på axlarna — »Vi är oväntat krya, vi kan gott vara uppe i morgon och meditera en stund. Lite tänka efter vad vi säger.»

Lackau pressade nacken styvt mot huvudgårdens översta kudde.

»Lycklige chimärdyrkare, Historiens studium har lärt oss att till och med de bästa småningom åldras, vår tjuvningskraft är måhända ett par streck i nedan för tillfället, vårt omdöme däremot vid full ljusstyrka och sig likt. Va?»

Dagmar och Majken hördes skratta i det yttre rummet, Tyko Bilsteen blev genast nyfiken, såg sig i spegeln, strök mustascherna.

»Plåstret lägger betjänten på enligt föreskrift . . . bitvarg!» . . . avslöt han ordskiftet och drog dörren i lås efter sig.

Då låg patienten och log helt stilla.

»Uggelberg, du känner förvånansvärt många människor, jag känner människorna. Vår livmedikus är en sorts Bruno Renfana som gått läsvägen men bara plockar ogräs ur diken, där lämnar vi honom. Låt oss nu tala allvar.»

Och sålunda fick jag återigen min högsta önskan uppfylld.

Han sade:

»Livet är sådant, Klas. Varje tänkare av någon betydenhet har säkert gjort sig skyldig till ett eller annat kärt misstag, för fiender och avundsmän en kär upptäckt, en spottlåda . . . som kanske räddar det övriga i hans tankevärld undan de värsta klunsarna av deras slembildning. Färgläran ådrog Geheimerådet von Goethe en otäck dosis, jag åter . . . jag trodde mig en gång vara en äkta renässansmänniska . . .»

»— kom ihåg att du är en inåtvänd grubblare, för fan!» . . . tog jag häftigt till orda. »En kamel i öknen. Eller en djärv gruvman, skarpblicken är lampan, vi andra är stollarna. Räknat från Storkomturen, din stamfar, har ett särdeles rörligt intellekt genom släktled efter släktled kastat sig utför allt högre och högre Synpunkter, i synnerhet sen du fick det i huvudet och första gången ropade ditt: *cogito!* Då nåddes botten, Samuel Cornelius, djupare nå ingen, du har själv lärt oss att sann utveckling går på djupet. Och nu ökar du dagligen min materialsamling med nya fyndigheter, nya malmprov . . . ur tankarnas borrhål. Låt mig tacka dig, vi tackar dig alla.»

Lackau var rörd.

»Tankarnas Borrhål . . . det sa du riktigt nätt, Klas, ibland ser du oväntat stort på tingen, din tillbakablick rörde sinne för

genealogi och bergshantering, två av mina specialämnen. Gamle vän, jag tackar dig.»

Nu blinkade jag i min tur sönder ett par tårpärlor, helt små och genomskinliga. Han ville göra det lättare för mig, sin vana trogen, samtidigt likasom öppna mina ögon, ge dem en tittglugg —

»Eget med det där . . . dämoniska, Klas! Geheimerådet von Goethe utredde begreppet ofta för Eckermann och sa att det gärna manifesterar sig hos betydande personer och i tidevarv som kännetecknas av mycken dunkelhet. Han hade rätt, absolut rätt, för jag anser mig tryggt kunna påstå: är jag ingen renässansmänska, Klas, så är jag desto mer . . . nej du gissar ändå inte . . .»

»— dämonisk!» . . . stötte jag fram, avbrottet kom gällt som en trumpetstöt, en fanfar. »Gubbe lilla, det trodde du knappast att jag skulle hitta på.»

Han nickade vänligt — »Måtta, måtta, Klas Uggelberg. Nåja åtminstone bjuder du till.»

»Men förlåt mig, Lackau, doktor Relling du vet . . . Ibsen citerar ju talrika yttranden av honom och att vara dämonisk kallar doktor Relling . . . Noget Sludder.»

»Kors för tusan!» . . . vännen Samuel Cornelius blev likasom orolig och rädd i ansiktet. »Säger doktor Relling det? Säger Henning . . . Henrik Ibsen det? Kors i alla tider! En ledsam upptäckt, tänk om jag misstagit mig . . . och har två spottlådor?»

»Ingenting att fästa sig vid, jag har massor av dem», tillstod jag skrytsamt för att trösta honom. »Stora som handfat.»

»Ja du har nog rysligt många», instämde han.

I detsamma kom Filip för att anbringa plåstret.

*

Two dygn senare. Härligt väder, snön borta, vägarna bara.

Lackau var uppstigen och helt pigg igen, full av initiativ för egen räkning, vi hade nämligen enträget övertalat honom att vila sig från allt arbete och vistas en tid på Ängsjö Sanatorium, åtminstone fjorton dagar eller så omkring.

»Mitt beslut står fast», sade han. »Ett gott uppslag, bra att jag fann det, men tror någon . . . tror ni att jag ämnar ta elektriska ljusbad så bedrar ni er grundligt.»

»Gör ingenting, vi märker det inte» — försäkrade jag — »vi är så vana vid det. Och livet blir mycket lättare därigenom.»

»Räddhågan hos filistrar», genmälde Lackau. Svaret var till fyllest, icke sant? Änskönt kortfattat.

Strax efter frukosten körde bilen fram, den sakramentskade mörkblå lyxbilen som

skulle fara av med vår glädje och stolthet, vår vackra Dagmar. Halvt skrattlysten, halvt gråtfärdig lade hon armarna om faderns hals —

»Ingen har en sådan pappa som jag, så solklart tänkande och fjollig och god, dig bytte jag inte bort mot någon av Greklands vismän, inte ens mot själva Geheimerådet!»

Samuel Cornelius stod och sväljde sin djupa rörelse.

»Har jag nånsin sagt dig min innersta mening om Platons idealstat, Dagmar?»

»Nej, pappa lilla, och säg den inte, vi *måste* leva ändå! För nu säger jag adjö. Tyst tyst, käre, du ska kyssa mig . . . ja just så där . . . och nu ett ordentligt famntag till! Herregud vad jag håller av dig! . . . dina slagrutor böjer jag mig för och tillber.»

Så satte chauffören motorn i gång, en sista viftning med näsdukarna och vi snöto

oss alla. Jo vi gjorde det. Ack ingen kunde ana att far och dotter åtskilts för alltid!

»Durabel», fastslog Alma och gned bort en ful fläck från min rockärm. Ja den Alma! Tack vare henne är också min karaktär tämligen fläckfri, man får ibland en aning om dess ursprungliga renhet. Varpgarnets fina kvalitet.

Sedan kom Alarik — med 5.30-tåget — och i Gartenhaus am See utfördes lite Musik av Hög Rang för att lugna sinnen. Stackars Samuel Cornelius trodde sig vara obemärkt och gav i all stillhet efter för hjärtats tunga bedrövelse, rynkig i ansiktet, kroppen hopsjunknen. Han grät. Men vid en fortesats spratt han till och blev igen herre över sina känslor, Tonkonsten är i stånd till vad som helst påstår ju Sophie Ellborn. Och en stund före teet drog han mig in i sängkammarn, stängde dörren,

a-strängen i hans själsinstrument dallrade, affektionssträngen.

»Klas Uggelberg, minns du det vackra svartpolerade skåpet, va?»

Om jag mindes!

»Klas Uggelberg, nyckeln till det fann jag häromdagen i en byxficka, vill du se den? Jag menar nyckeln. Vill du ha den? Till minne av mig... så att du ibland erinrar dig min forskargärning. Va?»

Om jag ville! Min röst lät grumlig, jag hörde det själv —

»Samuel Cornelius, jag ska... jag ska lägga den i... psalmboken, kanske går det för sig...»

Han böjde huvudet bakåt, likasom tog sprickorna i taket till hjälp, övervägde projektet mycket noga.

»Jah... nåja. Din avsikt förråder utan tvivel pietet och religiös fantasi men knap-

past den praktiska sans man hos dig kunnat vänta — emellertid bör det ju stå envar fritt att handla efter heder och samvete. Se här! Göm den väl!»

»Tack, Samuel . . .» det andra dopnamnet gick hopplöst förlorat vid artikuleringen på grund av några satans spasmer kring mungiporna, ett minspel som avgjort stred mot oskrivna Vänskapslagars rätta efterlevnad, därför vände jag skyndsamt ansiktet mot väggen.

Men nu, käre läsare, i skrivande stund, nu har jag den fina lilla nyckeln fäst som berlock vid min urkedja. Och erinrar mig hans forskargärning. Och saknar honom — bittert och innerligt. Min oförgätlige vän!

*

Med Lackau till bords — i hans Gartenhaus — när jag kom stod han i köket och hade

skurit sig i tummen. Vad han velat uppnå visste ingen av oss tre, jag medräknar Filip som småsvor över att ha blivit störd i sin Kokkonst.

Nästa morgon skulle färden till sanatoriet anträdas, en avskedsmiddag alltså, Samuel Cornelius skar själv för steken och fyllde ofta på mitt vinglas. Vårt tema var kärleken som maktfaktor, han framhöll dess stora betydelse, dess styrka och svaghet, dess invecklade struktur.

»Ibland tycks den liksom tånjbar» — sade han — »men det är en medioker sort, Sann Kärlek ska vara oföränderlig eller brista. Tänk, gamle gosse, samma kärlek kan tåla de våldsammaste påfrestningar . . . och dö av ett skrubbsår. Och har den en gång dött, Klas, så stryker man förgäves över med hartassen, där ges ingen uppståndelse på tredje dagen, något som inte

hindrar att elden möjligen flammar till mot ett annat plån. Oförhappandes.»

»Brukar hända», instämde jag.

Sedan talade vi om krig och idrott, det gav sig så naturligt. Han slog ut med handen —

»Mellan dem finns det många likheter, Uggelberg, och vackra likheter, Patriotismen är såväl krigarns som idrottsmannens motoriska nerv . . . av allt att döma. Och båda ha ärans fält under fötterna. På Stadion till exempel . . . sett ovanifrån, med överblick . . . är ju kapplöparn vad jag ville kalla: den springande punkten. Men som sagt, Klas, ingalunda nog med det! Ta vemhelst du hinner få fatt i av de våra: vid Gud, han springer inte för brinnande livet . . . i vanlig mening, det gör man eventuellt på en krigsskådeplats, han rusar till vägs för Fosterlandet . . . tills han stupar om så fordras . . . för Fosterlandets världsrykte

och framtid! Ett vackert målsnöre. Jag kände i unga år en mycket stark dragning till kavalleriet och var länge en storslagen gentleman-ryttare, numera föredrar jag en liten åktur som morgonmotion. Eller enkla små sängkammarrörelser.»

Jag berömde honom: »Absolut riktigt, just så ska det vara, precis så! Att jaga efter rekord är simpelt och värdelöst.»

»Ånej, Klas, ånej» — invände han — »du överdriver igen, kom ihåg att när vildmarkens djur utrotats . . . och det är bara en tidsfråga . . . då kan rekordjakten ge de stackars skyttarna ny spänning, nytt livsmod. Ett slags patos. Medan fred råder.»

I hopp om att fatta tillslöt jag ögonen, avstängde hjärnan från varje synintryck, gav icke genast allting förlorat. Så öppnade jag dem — men såg ännu lika oklart på spørsmålet, för resten ganska vanligt under

våra samtal, desto tydligare såg jag en kristallskål med solgula ananasskivor i vitt vin, Krimvin, den bästa bland efterätter, generallöjtnant Alimentoff lär ha älskat den vilt och jag delar hans smak. Följaktligen märkte jag icke att Lackaus ögonglober rörde sig.

»Apropå krig, Uggelberg, fullständig panik råder i Mexiko, skriver en korrespondent — förbundstrupperna ha överlämnat en gränsstad åt de upproriska. Vad fan tjänar det till? Jag avskyr uppror, det sätter krokben för sunt framåtskridande och ramponerar själva vägen, jag ser eländet för mig. Gör inte du detsamma?»

»Nej», svarade jag tankspritt. »Men ananassen . . . jag ser ananassen . . .»

»— ja den slår alla rekord», medgav Lackau.

*

Emellertid hände det sig att professor Ossian Coller efter en elakartad influensa blev fullt kry och arbetsför igen. Sådant händer. På den grund sände läkarna honom till Ängsjö Sanatorium, ordinationen kallades allmänt och rätt träffande: efterkur — tillfrisknandet hade ju redan försiggått.

Märkligare var att samma dom nästan samtidigt drabbade director cantus Ernst Ellborn. Dottern Sophie och sonen Alarik gjorde fadern sällskap, därför vågar jag tro att vännen Samuel Cornelius icke ens i början av sin vistelse hann känna sig ensam och övergiven bland ställets femtio-två gäster, isynnerhet som även Majken var med.

En dag kom min dotter ganska oväntat hem men reste om ett par timmar tillbaka. Hon hade kvarglömt någonting »viktigt» i sin låsta chiffonjé, det skulle då aldrig ha

inträffat före bortkollringen, jag står vid mina ord, jag är far till flickan.

Innan hon for passade jag på att fråga henne:

»Säkert har ni det trivsamt där borta?»

»Jo. Åjo. Sophie pysslar om fadern . . .»

»— och du om sonen», tillät jag mig förmoda. »Och farbror Lackau tar väl som alltid vara på den Helige Ande, va?»

»Jo. Åjo. Det vill säga: när de råkas.»

»Majken, vad menar du?»

Hon fortsatte:

»Jo ser du — farbror Lackau sa i går aftse att i tjugonde seklets morgon undergår den Helige Ande en isoleringskur, Gud vet var. Om sig själv sa han: Också jag är en som vet det.»

»Lägg orden på minnet, barn» — utbrast jag — »förvisso en iakttagelse som stämmer med verkligheten!»

Här ville jag gärna inflicka ett brev från min dotter men hon ger icke sin tillåtelse. Hon protesterar. Naturligtvis är det skrivet med en viss färdighet, en alls icke oäven schvung, arvsanlag efter fadern. Trots det nekar hon mig tillåtelsen. Och vad jag nu berättar er stöder sig således på hennes muntliga meddelanden, i den mån jag minns dem, låt vara att jag emellanåt tjuvtittar i brevet. Hon skriver bland annat:

Ångsjö Sanatorium, den 4 december.

Ett mirakel, pappa, i måndags var farbror Coller inne hos farbror Lackau, båda bo i andra våningen, och av deras samtal har man rysligt mycket nytt att lära. Tyvärr hörde jag endast slutet, ger dig i alla fall replikerna till begrundan. Utan kommentarer.

»Svåger Ossian, du säger att Napoleon vann många segrar, vann han slaget vid Höch-Höchstädt till exempel?»

»Är du alldeles virrig, Lackau!»

»Herr professor, jag önskar klart besked.»

»Käraste Samuel Cornelius, nödgas jag verkligen upplysa dig om att när slaget vid Höchstädt pågick var Napoleons *mamma* . . . inte ens född!»

»Där ser du, Ossian Coller! Räkna ihop alla de miljoner fältslag han *inte* vunnit och du får den rätta överblicken — för resten är det egna jaget ens värsta motståndare. Vann Napoleon nånsin över sig själv, va? Aldrig! I vårt inre utkämpas de avgörande striderna, de bittraste, du kan på vilken liten småstadsgata som helst möta större och mer . . . upphöjda segrare än Napoleon . . . och fastän professor i Historia vet du varken deras namn eller födelseår! Eller vet du dem, va?»

»Och du, Lackau, du kan göra det

frommaste lamm rasande, en historiker som jag har att hålla sig till fakta . . .»

»— där ser du, bä-bä! Fakta, fakta, vad är ett faktum tror du? Jo jag ska säga dig: ett faktum påstås vara en verklig händelse, någonting fullbordat. Men ingenting är fullbordat, Ossian Coller, knappast ens verkligt. Du håller dig till det tomma Intel, det är vad du gör.»

Farbror Coller har icke gjort om visiten.

— — — — —

Käre läsare, när jag länge och noga begrundat detta replikskifte ansåg jag ett par dagars sanatorievistelse tillrådlig. Och reste följaktligen. Flera strötankar i Hävdernas marginal ville jag på inga villkor gå miste om att höra med egna öron — och Alma, min hustru, var vid avskedet lugn, tog det lugnt. Nästan alltför lugnt.

*

Jo vi hade det mycket trivsamt där borta. Lackau spelade biljard då och då — hög färg på kinderna — och tack vare en bit krita lyckades han utan särskilt bråk få rockens framstycke i färgharmoni med västen, den vita västen, till det behövdes knappt en halvtimme. Också eljest ådrog han sig uppmärksamhet. Bland herrarna slog hans universella vetande ilsket svavelgula gnistor ur ett par flintskallar som tidigare ingalunda briljerat med några ljusfenomen, damerna kysste han ridderligt på hand, de älskade honom alla. Ett sällsynt fetlagt fruntimmer i sällsynt kort kjol gav »vår rare baron» en broschyr att läsa, han tryckte den mot hjärtat, ögonen slutna, men efter att ha sett titeln *Kvinnoemancipationen, dess genesis och bärande idé* blev han betänksam och bar den vid första lägenhet till biblioteksskåpet, sanatoriets bokstämpel

vägledde stegen. En tolvårig flicka bad att få säga »farbror». Han nöp henne i kinden och myste: »Gärna, söta barn, men jag minns inte vad du heter.» En lekfull journalist tog sig för att intervjua — det gick genast i kras, mannen stötte på hårt motstånd, malmprov ur tankarnas borrhål, det knäckte honom. Jag däremot gick omkring med högburet huvud och anförtrodde vemhelst som ville höra det: Samuel Cornelius Lackau är min ungdomsvän, min mentor, mitt allt. Över mig, ringa lantjunkare, föll dymedelst ett matt återsken av hans framgångar.

Anstaltens direktör var välviljan personifierad. Och vällevnaden. Och väldigheten. Hans hälsningsgest vid morgonmötet föste undan alla ens bekymmer som löjliga fantom, hans grandseigneur-bugning till godnatt blev en tilldragelse som jag drömde om

och förgäves sökte efterlikna. Från dygn till dygn stegrades vår vördnadsfulla häpnad, isprängd med tyst undran huruvida allt detta skulle stå i en slutkolumn på räkningen eller fås gratis? Det stod icke på räkningen.

Lackau lade armen om mina axlar, vi gjorde en rond genom sällskapsrummen, så satte vi oss.

»Klas Uggelberg» — sade han — »kanske erinrar du dig Geheimerådet von Goethes ord: Den som under årtionden varit omgiven av höga, allvarsamma ekar . . . jah . . . han vore en helt annan mänska om luftiga hängbjörkar kransat hans synrand.»

»Samuel Cornelius, du smygläser Ecker-mann, din kanalje!»

Han vände dövörat till.

»Miljön, Klas, miljön utövar ett gräns-löst inflytande på vår själsdaning, jag har

observerat det ofta. Mitt inre liv står alltfört i allvarsamma ekars tecken, här dominerar *Betula alba*, bildligt talat. Ljusgrönt galanteri, dagsopinioner, bladtunt prat som vajar för vinden, däremellan etterförbannad gubbilska . . . och blonda flickflätor gudskelov! Vårens små björklövsslingor. Men jag längtar till mitt Gartenhaus, Klas, till än djupare meditation, arbetet kallar. Hier kommen wir nicht dazu, was etwa Grosses in unserer Natur sein möchte . . . frei auszulassen. Du förstår?»

Jo jag förstod fullkomligt, Geheimerådets tyska vållade mig inget huvudbry och i allmänhet var min fattningsgåva dåförtiden stadd i märkbar tillväxt. Emellertid kom bekännelsen något oväntad, så »ausgelassen» som han förefallit oss alla.

Tre minuter senare stod vännen Samuel Cornelius i en tät klunga av åhörarinnor.

Han höll i handen sin guldbågade pincené. På bordet låg ett illustrerat veckoblad med en helsidesplansch föreställande *Mona Lisa* — käre läsare, du känner nog själva tavlan, den bortstals ur Louvre-museet och blev sedan återfunnen. Icke sant, du minns den?

»Mina älskvärda damer» — utlät sig Lackau — »tjuvens namn är Perugia, en simpel arbetare, italiensk jude . . . utan minsta begrepp om Konst . . . och att Patriotism skulle ha drivit honom till stölden stämplar jag som ren humbug. Nu slåss en hop rika amerikanskor i Firenze om brottslingens svettdränkta hängslen . . . pardon! . . . och bjuder enorma summor för hans smutsiga skjortor och näsdukar.»

»Fy!» . . . ryste alla. »Fy då!»

Han instämde: »Precis mitt domslut. Kort sagt. Men granska det underbara leendet närmare, Mona Lisas leende! . . . det

är världsberömt, mystiskt, ingen har kunnat utgrunda vad hon ler åt. Ingen. Ni kan tro mina ord.»

»Åt farbror!» . . . skrek tolvåringen hänryckt och gjorde ett hopp i vädret.

Lackau rätade på sig. Formligen växte. Hållningen vacker, blicken stilla och stor, stämman genombävad av milt vemod.

»Nåväl, kanske möjligt, jag vill tänka mig möjligheten . . . hellre trotsa en lumpen tidsskillnad, en anakronism, än störa jublet i en ung flickas själ. Och varför skulle jag ensam undgå åtlöjet? . . . jag känner ju mänskorna. Tänkaren bör städse vara beredd på att mötas av gyckel, ett öde jag broderligt delar med de största, för mig vore pöbelns bifall mångfalt tyngre att bära. Sådan är jag. Barn, uppsök dina dockor! . . . och tillge den gamle att han glömt vad du heter.»

Tre minuter senare sutto Samuel Cornelius och jag i sanatoriets hall, han var glad, ja skolpojksaktig, en pilt som gentilt kunnat svara. Allvaret undanskymt.

»Filip har skisserat ett porträtt av mig» — log han — »det har en säregen tjustring, du ska få se det när vi återvänt hem. Också en bild av mitt . . . min . . . av Trädgårdens Prydnad ligger i bruna portföljen men landskap är inte gossens starkaste sida.»

Jag föll i förundran och gav Filips talang de amplaste lovord. Tyvärr fick vårt sampråk ett brådstörtat slut, director cantus Ernst Ellborn anslöt sig till oss, min hjärtevän Ernst, honom tycktes Schumanns . . . eller Schuberts? . . . C-durfantasi icke unna någon varaktig stad. I stället var ju Fissmollsonaten . . . »ja du vet, bror Uggelberg» . . . och Etyderna, han ville fråga huruvida

baron Lackau fann annat än teknisk bravur i Etyderna?

Baron Lackau inlade grubbel i var pannrynka.

Då kom min dotter Majken springande, Alarik hängde henne i kjolen, vad de haft för sig är mig obekant och efter nutida betraktelsesätt deras ensak, icke desto mindre sökte jag genast övertyga dem och de andra om att Sann Kärlek bör antingen hålla eller brista, där tjänar teknisk bravur till platt intet. Nu inlade Ernst Ellborn grubbel i var pannrynka. Vid horisonten drev Ossian Coller som ett åskdigert moln, skägget böljade. Och i korridorerna ljud gonggongen. Vi åto för det mesta.

*

I följd av min uppmuntran gick Sophie Ellborn till allas vår Samuel Cornelius med

sitt minnesalbum som hon nästan alltid för med sig. »Ett nej otänkbart» — vidhöll jag — »fatta mod, lilla toka!» . . . och då smålog hon tappert och gick. Vännen Samuel Cornelius såg stort på henne, insåg vad det gällde, strök sig över ansiktet ett tag, doppade guld pennan i blått bläck och skrev utan betänkande:

Jag är född genealog och en van forskare, en ande, som med förkärlek grubblar. Att tillskrifva det sig sjelf kan måhända synas pöbeln narraktigt, kära Sophie, men den narraktigheten är min. Huru många kunna säga det?

Lackau.

Så gjorde han en extra släng under namnet.

Olyckligtvis var Urban O. Unge just den söndagen på besök hos sin svärfar, historieprofessorn, och när Urban O. Unge fick se autografen undföll honom ett rent av

närgånget yttrande. »En modern Pickwick»,
anmärkte han torrt. »Men med blått blod
för all del, rashäst. Ur eget gubbstuteri.»

Dumt nog teg jag, drog kanske grinigt
på munnen — tankarna långt borta. Jag
hade ett brev från Dagmar i fickan, några
få rader:

Reser i kväll till London, min man svårt
insjuknad, nu behöver Leo mig, allt annat
existerar icke. Underrätta pappa så var-
samt som möjligt. Farväl.

Dagmar.

Sådan är hon, tänkte jag. Sådan har
hon alltid varit.

*

Sedan en vecka tillbaka gott slädföre.

»Skönt att sitta hemma igen!» . . . utbrast
Lackau och sjönk ned i sin karmstol,
lärostolen i Sunt Förnuft, en benämning

jag strax tagit fasta på. Efterkuren hade icke bekommit honom väl. Ögonen mattare, alltsomoftast slutna, en ovetande främling skulle ha trott att han somnat.

»Klas, min vän» — rösten lät ansträngd — »fäste du dig vid vad jag nyss sa till Filip? Jaså inte! Livet är en kamera, sa jag — vi poserar lite, bråkdelen av en evighetssekund, och så går vi bort, bara bilden av oss blir kvar, gärna falskt retuscherad. Men de flesta mänskors drag plånas fort ut. Och målarkonsten imiterar livet.»

Tystnad. Så ryckte jag upp mig och frågade:

»Kunde Filip svara något?»

»Det förstås. En så vaken gosse! Så läraaktig.»

»Nå?»

»Jag fotograferar aldrig, sa han, min fantasi slumrar aldrig, Ers Nåd.»

»Samuel Cornelius, det märks att han inte bär öronen förgäves. Att Bildningens Vingfrukter spridas och fröna gro.»

Ett kluckande läte hördes ur karmstolen —
»Skulle ödmjukast tro det!»

När ljusen inburits anhöll Lackau om nöjet att få genomse utvalda stycken ur Äreminnet — »Eller ta och läs högt ett par provbitar för roskull, Klas!» ... men jag undskyllde mig med att det var skrivet på lösa papperslappar och tills vidare utan ram och miljö, utan allvarsamma ekar, ja nutidsfjäskigt och utan distans, något som han icke fann osannolikt.

»En minnestecknare i din ställning, Klas Uggelberg, kan vid den Husliga Härden arbeta både lugnt och framgångsrikt såvida han lägger det fysiska dagsjaktets ok på de för grovgörat skapade skuldrorna, min vana sen länge. Och vad tror du att High-life

är för något? Jo flärd, jag vet det, vem känner väl stora världen bättre än jag? Låt dig inte störas av fåfängligt umgänge, gästabud i herrgårdarna, fly baler och . . . badorter, mondäna nöjesfält . . . om sådant hotar din närmaste framtid, ställ plogen i redskapslidret innan du raskt fattar pennan, sök helt leva dig in i den genius du föresatt dig att skildra! Och måtte ditt verk lända många till glädje, till gagn, Klas Uggelberg, främst gagn, vare det öppet . . . öppet och osjälviskt sagt.»

»Lackau» — utbröt jag — »aldrig, aldrig mer ska jag dansa!»

*

Och så kom då julkvällen, Alarik kom två dagar tidigare, Samuel Cornelius och han våra enda gäster. Jag hade Dagmars brev i fickan. Ernst Ellborn med dotter

skulle säkert ha antagit Almas och min inbjudning om icke dottern insjuknat — halsfluss åtföljd av feber — hon bad genom fadern hälsa och säga att farbror Lackaus aforism i minnesalbumet gladde henne obeskriverligt, hon läste den om och omigen. Jaså aforism, tänkte jag, vad allt kan han inte! Dagmars brev hade jag i fickan.

Kvällen förflöt mycket stilla, ljusen i granen tändes, Majken sjöng några barnvisor, vi herrar drucko ett par glas punsch. Sophies budskap skänkte hennes farbror stor tillfredsställelse, han smälte det om och omigen. Sedan sade han:

»Jo jo, kära vänner, jag var en utmärkt elev, en verkligt begåvad ungdom, den andra på min klass. Stark i Latinet. Nu ha skolorna ferier . . . och egentligen är all skolgång för mig ett spörsmål om ferierna. *Då visar det sig.* Hur det går en.»

»Samuel Cornelius, jag fattar endels, kanske missuppfattar endels . . .»

»— ta dig samman, Klas, och du instämmer: livet är ferierna . . . jah . . . på sätt och vis . . . och där når den verkligt begåvade ytterst sällan erkännande, ni behöver inte springa länet runt för att finna ett exempel.»

»Är det historieprofessorn du har i tankarna?» . . . inföll jag naivt och såg ut genom närmaste fönster.

En liten förstämning uppstod. Men den skingrades strax när en mystisk packlåda bars in och Lackau ceremoniöst överräckte mig en nittio centimeter hög Venusfigur, Gud vet var han gjort fyndet, ingen tordes fråga. Jag äger damen fortfarande, hon poserar naken, händerna täcka vad som täckas kan och bör, ansiktet är så uttryckslost att låga böjelser omöjligt kunna framlysa. Under ett eller annat svepskäl gömdes

hon en vecka senare på vinden, jag visste icke vart jag skulle ta vägen med henne. Bland buskarna? . . . enligt givarens förslag. Nej pass. Gudskelov snö där ute! . . . en suck jag kvävde förstås, givaren var så hjärtans lycklig. Den hedersjulgubben!

Efter kvällsvarden talade han länge om gamla sägner, sedvänjor och förebud. Vi hörde andäktigt på. I synnerhet tycktes det roa honom att minnas hurusom männen fordomdags vid sina midvintergillen aldrig lade huvudet till vila innan de druckit sig »fulldryckse». Vi sökte sätta oss in i ett sådant folkbruk. Lekfullt brydde han Majken —

»Inga remmar i brudskorna . . . så får du det lättare med barnen.»

»Farbror menar . . .?»

Han smålog godlynt — »Du får dem lättare.»

Och till mig sade han:

»Klas Uggelberg, den tiden när djur och örter och träd kunde samspråka, utbyta åsikter . . . vad utbytte de tror du? Jo då sa tuppen till hästen, en ädel stridshingst: Låt oss komma överens om att inte trampa varann på tårna. — Du är tuppen, Klas.» Han smålog godlynt.

Vi åtskildes ungefär klockan halv tolv.

*

Äntligen tog jag mod till mig och gav stackars Lackau dotterns brevrader, det var visst någon dag i julveckan.

»Du får inte misströsta, Samuel Cornelius» — sökte jag lugna honom — »kom ihåg att man aldrig får misströsta. Tyvärr ger hon oss ingen adress.»

Han sväljde, teg och sväljde, först om en stund blev han i stånd att tala.

»Jag har . . . jag är särdeles varmt fäst vid Leo Lewenhult», viskade han. »Min svärson, Gundöbaronen. Och det fastän jag nogsammt iakttagit en något väl blodfull . . . njutningslystnad . . . och anat diverse små . . . snedsprång måhända. Ack jag förstår så utmärkt hans sinnesart, liksom han min, vi är ståndsbröder! Dagmar handlar nobelt, det kan du begripa, hennes kärlek är av Högsta Rang, ställer sig suveränt i vägen om Guds ombud, döden, helt apropå går och fikar efter makens liv. Och den kärleken säger stilla: Jag lever, jag trotsar dig, jag är starkare än du. — Klas, mitt gamla hjärta hör orden och fröjdas, hör känslans oföränderlighetsklang och fröjdas än mer. Men det hjälper inte. Nej det hjälper inte. Gud behöver oss, sa jag dig en gång, Gud behöver oss *en masse* . . . för sina nya funderingar, Han har god tid att

dikta och drömma och läsa korrektur på sin Skapelsehistoria . . . och så låter Han hux flux plocka bort människor hoptals alldeles som ett barn plockar bär, omogna och mogna huller om buller, emellertid trodde jag att Leo Lewenhult näppeligen skulle behövas på länge, mycket länge. Och jag vill tro det ännu. Fullt och fast.»

»Samuel Cornelius, ska jag be Alma eller Majken hit?»

»Nej. Be i stället Filip bädda, min själ åstundar tystnad och ro, min kropp en vilande ställning.»

Han gömde ansiktet i händerna.

*

Katastrofen närmar sig, käre läsare, jag är inom mig upprorisk och djupt sorgtyngd medan jag fortfar att skriva och skriva, säkert ett bra sätt, kanske det enda och

säkraste av alla när det gäller att hinna till slutet.

Helgens olika dagar — för snart nio år sedan — stå icke tydligt åtskilda i min hågkomst. Men Sylvester-aftonen minns jag. Från Ossian Coller, Unges och Ellborns mottogo vi telegram, ordknappa känsloutbrott, aforismer skulle Sophie kallat dem, hypermodern Vetenskap ger en klarare formel: själsyttringar föranledda av endokrina körtelsekret ur ett päronformigt organ innanför näsroten, ett organ som almanackans datum afficierat. — Alldeles utmärkt sagt!

När klockan i matsalen slog sista tolvslaget bjöd jag på champagne, vi skålade, Lackau höll ett formfulländat tal under stark rörelse och Majken kysste oss alla, fästmannen icke undantagen. Glada tårar lyste i hennes ögon. Och när vi sålunda av hjärtat önskat varandra allt gott mellan

himmel och jord, samt ledsagat hem vår käre, gemensamme vän, ja då dröjde jag kvar hos honom — vi hade hela tiden Leo och Dagmar i tankarna ehuru ingendera av dem nämndes. För resten finns om vår samvaro den gången följande antecknat.

December. 31. 1913. Onsdag. Natten stjärnklar, dock utan frestelser, utan hög och riskabel skolritt på Stora Björnens rygg. Jag var modstulen i början, betraktade länge och tyst min mentor och sade till mig själv: Förunderligt att tänka sig, frånsett ett och annat gottköpspåhitt utan nummer har jag inte mer än fem stora ingivelser att sätta upp mot hans vyrikedom och fantasi, hans outrannsakliga djupsinne, hans eviga följeslagare Patos och Pondus, ack vilken skillnad, vilken skillnad! — Och jag strök honom sakta men tacksamt över armen.

Kärleken blev ånyo genomdiskuterad,

dess styrka och svaghet, ett outtömligt ämne för Samuel Cornelius. Talet föll på *Die Leiden des jungen Werther* —

»Klas Uggelberg, får jag tro en definition som Geheimerådet von Goethe lägger i den stackars ynglingens mun så är jag ju framför allt diktare. Inte sant? Dikt Konst ... säger han ... är att man varsnar det förträffliga och vågar sjunga ut det. Vad gör jag väl annat, Klas? Va?»

Jag medgav: »Ingenting, gamle vän.»

Läsare, käre läsare, tonen måtte ha väckt misshag på något vis. Han sporde menlöst:

»Hörde du vad jag nyss sa till Filip?»

»Nej.»

»Jag imiterade en viss herr Uggelberg. Alldeles på pricken. Det är nämligen likgiltigt vad jag sa.» Han smålog godlynt —
»Där ser du, monsieur!»

Åter en av dessa humana tillrättavisningar som nådde målet utan att såra. Tvärtom, tvärtom.

*

Majken fick nyårsdagen av Alarik en hundvalp vid namn Pompejus, förkortat till Pompe, jag kallade honom Cæsar emedan han ganska regelbundet gick över Rubicon på mattan under min gungstol. Namnet vann anklang.

Lackau fattade redan vid första anblicken ett utpräglat tycke för kräket, den gamle och den mycket unge följdes gärna åt, av och an i lindallén, stundom något längre. Baronerna i täten, valpen tre steg efter, de utbytte åsikter och hade synbarligen kommit överens om att icke trampa varandra på tårna. Cæsar måste betecknas som en verkligt begåvad ungdom, stark i att tugga

galoscher, det erkännandet nådde han tidigt, tyvärr icke alltid ostraffat. En fin ras-hund, åtminstone vad stamtavlans längd vidkommer, tills vidare icke alltid med Adeln's omedvetna takt i blodet. Hans blotta existens gav Lackau anledning till sak-kunniga uttalanden om Veterinärvetenskap och vattuskräck, också två av min väns specialämnen. Efter vad jag kunde begripa. Däremellan stod vårt liv i Kennelklubbens tecken.

Cæsar var helvit som Oskulden — kan man tryggt påstå — vänstra örat hade en stor och en liten svart fläck. Cæsar var ömt älskad av alla som lärde sig känna hans enhetliga natur, så fördomsfri och öppen, så lekfull. Sanningen kräver här det bittra tillägget att inom kort var Cæsar död.

*

»Kejsar Frans Josefs hälsotillstånd inger oro», sade Lackau och iakttog sprickorna i taket, vi sutto i hans arbetskabinett. »Medges, medges, han är ålderstigen, över åtti, vi har ingen rätt att beskärma oss. Och kronprins Rudolf som blev ihjälslagen! Ja det är länge sen, Klas, jag var i Wien just då, såg honom köra sin dogcart i Pratern och några dagar senare ligga på *lit de parade* i Hofburgkirche, sådant händer inte vem som helst. Och inte var vecka.»

»Samuel Cornelius, törs vi möjligen säga: inte var månad?»

»Gör det, min vän. Faller nu Frans Josef undan så blir Europas härskarstam igen ett Krönt Huvud kortare, till all lycka växer det nya i de gamlas ställe.»

»Tänk, Samuel Cornelius, alldeles som på sagans drakar!»

»Varför avbryta mig! Jag ville dra en

parallell...jo matematiken, Klas Uggelberg, du vet kanske att matematiken är Vetenskapen om... Storheter, deras kvalitativa egenskaper och Lagar, deras inbördes förhållanden. Gott. Dynastiernas Historia är ingenting annat än en sorts Högre Matematik, redan därför ofattbar för massan, för pöbeln. Min friherrliga ätt dör ut med mig, Klas, till det kan jag göra bra lite numera, ditt borgarblod däremot kommer att fortplantas i rätt nerstigande led, Majken får många barn, eventuellt ett par åt gången så sund och söt som hon är, ja efter... låt oss säga tre lustrer talar nog kompositören Alarik Ellborn helt fadersstolt om opus 1, opus 7, opus 11. Men ansvaret! Hur går det barnbarnen tror du? Det prasslar av hot och varsel i tidningsbladen, jag hör ett otäckt muller som närmar sig, falska stråkdrag i fredsmusiken, lömsk

krigspolitik spelar in. Arma mänsklighet, ska du aldrig lära dig att sky elden, varder du aldrig vis av skadan? Ack nej, bara brännmärkt, brännmärkt!»

Han drog en tung suck. Medan jag satt och hyste de gräsligaste farhågor för ofödda slakten, likblek i ansiktet, erkände min vanmakt, icke kunde ju jag sätta mig ned och stämma fredsfiolerna renare i tonen, än mindre olycksfloden i bäcken!

Men vad vi kunde, Lackau och jag, det gjorde vi utan dröjsmål. Vi tryckte varandras händer. Och genast återkom i hans drag detta uttryck av överlägsen ro, av vis mildhet och lugn lycka som småningom blivit dem eget.

»Vi är i alla fall två», sade han och gav min hand en sista tryckning.

»Ja, Samuel Cornelius. Och fyra . . . med Alma och Majken. Två plus två är fyra . . .»

»— nej sex, min vän, sex är i så fall riktigare.»

Det var jag skrämmande okunnig om och började tyst räkna efter på fingrarna.

»Klas Uggelberg, du glömmer Dagmar och hennes make. Två så omdömesskarpa personer!»

Jag föll ögonblickligen till föga —

»Förlåt, förlåt, förlåt! Än din svåger då, historieprofessorn, anser du att vi . . .?»

»— hans omdöme tycks mig väl trubbigt, Klas, honom kan du ta med när jag är borta. Samtal som våra skulle han absolut inte förstå.»

*

Har jag varit för vidlyftig? En enkel, olitterär man bör kunna hoppas på överseende, mild dom av högvisa domare, materialet är så rikt, och nu skriver jag

kort och stackato och andlöst, pennan nästan nekar mig sin tjänst.

I allsköns oskuld spatserade Lackau och Cæsar ut genom parkgrindarna. Landsvägen hårdfrusen och hal, valpen i täten, ett avtalsbrott, försprånget en tio eller tolv meter. Då skedde det. I rasande fart kom en bil med halvfulla slynglar emot dem — och färden fortsattes som om alls ingen olycka skett. En gårdsdräng var vittne till händelsen, beskrev den för oss: Herr Baronen hade mycket väl hunnit undan, såg faran i tid men ville rädda kamraten sin . . . och så skedde det. Ogement styggt att se på!

Hjälp anlände. Icke minsta klagoljud gick över den gamles läppar när han bars till sitt Gartenhaus. Och dock var han ännu vid sans.

Telegram och telefoneringar. Bilsteen

tillkallades, en medicinsk celebritet i huvudstaden tillkallades, likaså en sjuksköterska. Celebriteten fann strax att baron Lackau knappast skulle överleva morgondagen. Inre skador, dessutom högra foten svårt skadad.

Jag tänkte: Guds ombud, döden, fikar efter min väns liv — och jag kan ingenting göra.

*

Mestadels stum och i dvala låg Samuel Cornelius Lackau under det mattgula sidentäcket. Inga frågor hade han besvarat. Dörren till det yttre rummet stod öppen, sju personer närvarande: Alma, Majken, fru Betsy och sköterskan, förutom svågern och jag. Det är visst sex? Ja och så Bilsteen. Det är sju.

Dödsdagen — den 10 januari — mulen och mörk och dyster. Lackaus tillstånd

nästan oförändrat, andetagen kanske lättare, ibland rörde sig läpparna som om han velat säga något och då böjde vi oss ned över bädden. Men endast sällan var det honom möjligt att få fram en fullt fattbar mening, första gången lyckades det när historieprofessorn tillfälligtvis satt i närheten. Ena ögonlocket lyftes helt lite —

»Svåger Ossian . . .»

»— eh, ehe, idel öra, Samuel Cornelius, idel öra!» Skägget böljade.

»Svåger Ossian, du sa att . . . Napoleon, att det inte var Napoleon . . . som vann slaget vid . . . Höchstädt.»

»Jo jo segern hans, segern hans», vändades professorn, på ett tecken av mig villig att medge vad som helst.

»Nej han vann . . . det *inte*», sade Lackau. Och ögonlocket föll igen. Och timme gick efter timme.

Ack jag led så bittert, bittert! . . . visste icke vad jag skulle ta mig till, lade handen sakta på den sjukes hjärta. Genast såg han upp —

»Clau-Claudius . . . det går nog. Över.»

Om en stund sade han:

»Kuriös . . . meningen, Guds mening . . . med det här. Med mig och Cæsar stackarn. Han var . . . så livsglad så.»

Och om en stund:

»Kommunistbilen. Det var . . . det var en . . . Allvarsam Knäpp.»

Mot kvällen tycktes krafterna småningom avta, Bilsteen kände alltemellanåt på pulsen. Och förberedde oss: »Stannar snart.»

Plötsligt hörde jag en svag, svag viskning:

»Dagmar lilla. Jo då.»

Ännu ett ögonblick, det sista, och hans rastlösa ande — som med sådan förkärlek

grubblat — ingick barnslig och stilla i den Eviga Vilan.

*

Vid jordfästningen samlades rätt många kvarlevande vänner för att hedra den dödes minne. Filip Grejus en av bärarna.

När prästen kastat tre skovlar mull och slutat sitt föredrag, samt graven igenfylldt —

Nej jag glömmer det aldrig. Urban O. Unge steg långsamt fram med en dyrbar krans på armen och höll ett elegant känslöbetonat tal. Han sade oss vilken sällsynt personlighet den avlidne varit: en man för sig . . . i tankens värld och inom vida forskningsområden . . . en okänd men nästan . . . explosiv kraft, en karaktär som luttrats genom eld, i sanning en *homo nobilis*, aldrig jagande efter popularitetens irrbloss. Han glädde sig över att ha stått en sådan

personlighet nära, intimt nära, och över att hos denna personlighet städse ha mött faderlig välvilja, uppmuntran, peng- . . . guld värd visdom.

Käre läsare, jag hade tänkt yttra några få och fattiga ord men sväljde dem, ihågkom vad jag ständigt blivit lärd till mitt eget bästa: Där ser du, Klas Uggelberg! Där ser du!

Ja människors art är så olika. Urban O. Unge har sin. En idérik och skolad regissör, omdömesgill, smakfull, *god* teater.

Två veckor senare mottog jag ett brev från London, från en bekant — Leo Lewenhult visserligen bättre, friherrinnan i stället insjuknad. Nerverna. I följd av oron. Vid underrättelsen om dödsfallet tillstötte feber.

De återvände hem först i maj månad.

Filip leder restaurangen GRYTAN.

*

Lackau, Samuel Cornelius, gamle gosse
... tack för din vänskap! Trofast, trots
mina uggelbergiska taggar. I vårt sekel kan
säkert endast en din jämlike känna sig
fullt ense med sig själv, fullt på höjden
av sig själv. Stolt, strålande, storartad.
Men den nya tiden körde över dig... när
du ville rädda åtminstone en hundvalp
undan den allmänna förstörelsen.

HELSINGFORS

1925

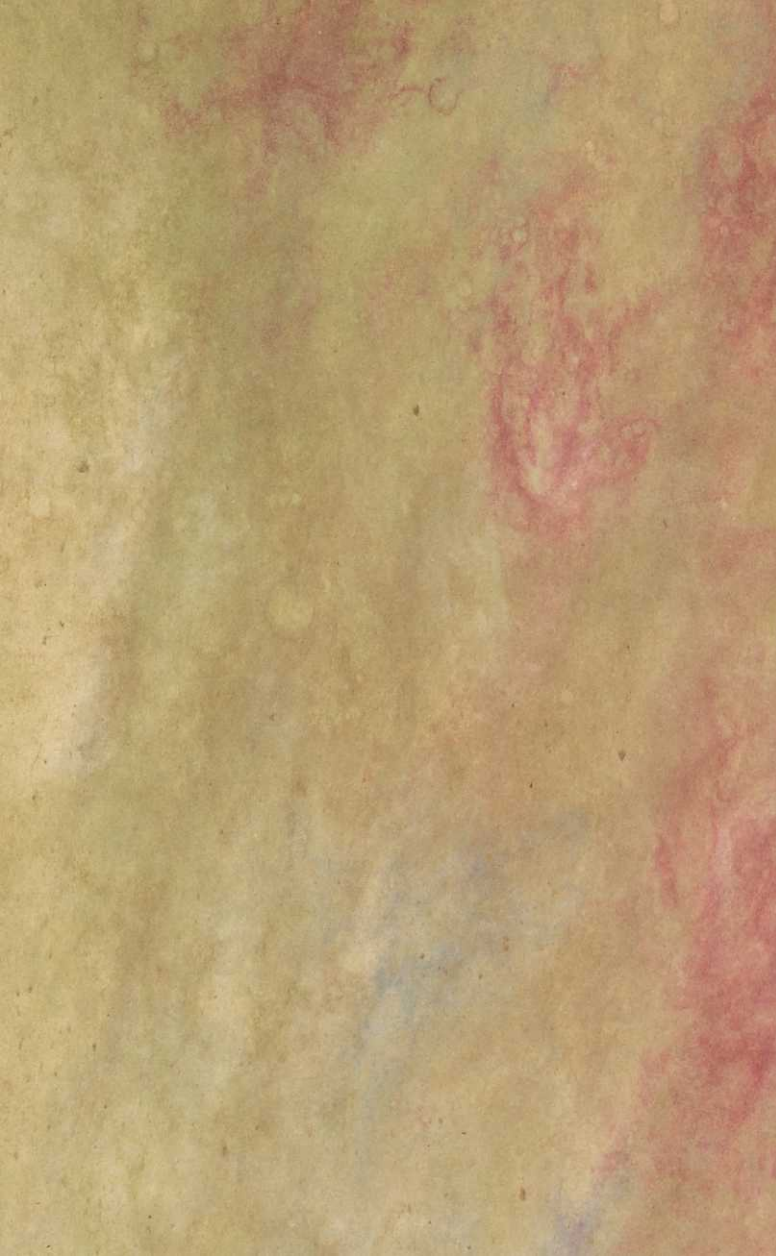
J. SIMELII ARVINGARS BOKTRYCKERI A.B.

11/5
Stack 25 12

24

6000070573

Göteborgs universitetsbibliotek

1.65

JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG

